

Rechtskundig Weekblad

Vereeniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elken Zondag

Abonnementsprijs : 100 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Alle rechterlijke uitspraken, artikels en andere bijdragen, alsook boeken ter bespreking te zenden aan den secretaris-hoofdopsteller.

Mr RENE VICTOR

Italiëlei, 99, Antwerpen

Opgaaf betreffende intekening en adreswijziging, aanvraag van losse nummers en alle mededeelingen betreffende het beheer te zenden aan den secretaris-schatbewaarder

Mr JOHN STOCKMANS

Mechelsche Steenweg, 201, Antwerpen

De persoonlijke rechtsoverdracht tot vaststelling van aansprakelijkheid in de vennootschappen van kapitaal

Rede uitgesproken op de plechtige heropeningszitting van de Rijks-universiteit te Gent, door Rector L. FREDERICQ.

Excellencies, Dames en Heeren,

1. Den vrijbrief om U heden te onderhouden over een vraagstuk betreffende het handelsrecht ontleen ik aan de omstandigheid dat de oplossing er van iedereen aanbelangt. Ik ga daarbij immers van de veronderstelling uit dat de meesten onder dit uitgelezen publiek weleens een aandeel in een naamloze vennootschap hebben bezeten; maar meer dan één dezer gelukkige kapitalisten moet treurige ervaringen hebben opgedaan : de titels, die hun warm aanbevolen werden, hebben ze duur gekocht maar ze zagen dat deze gaandeweg hun geheele of gedeeltelijke waarde verloren.

De eenen hebben daarin berust en in stille gelatenheid hun tegenspoed gedragen. Anderen, daarentegen, minder filosofisch aangelegd, hebben getracht de oorzaak van hun wedervaren te achterhalen; zij hebben dan vernomen dat de ondergang van de vennootschap te wijten was aan de erbarmelijke leiding van de beheerders. Vast besloten, zich door die onbevoegde zaakvoerders te laten schadeloosstellen, hebben zij zich tot een rechtsgeleerde gewend. En dan? Dan heeft hun misnoegen nog toegenomen. Zij vernamen dat zij op geen recht mochten aanspraak maken : want de beheerders, die over

de meerderheid van stemmen op de algemeene vergadering der aandeelhouders beschikten, hadden zelf hun rekeningen goedgekeurd. De zaakvoerders hadden wettelijke ontlasting bekomen en konden niet meer verontrust worden. Kortom, de advocaat legde aan zijn cliënten uit, dat, bij de huidige wetgeving, de slachtoffers zelve schuld hebben aan het gebeurde; zij hadden ongelijk zich te laten verlokken door een vennootschap, die hun vertrouwen onwaardig was, en niet te weten, dat, in zake vennootschap, de wet van de meerderheid, zooals in de wildernis, «de wet van den sterkste» is, die toelaat de alleenstaande aandeelhouders te verachteloozen. En de slachtoffers hebben, wat laat echter, gezworen dat men hen niet meer zou beetnemen !

2. De pijnlijke ondervinding, door te talrijke spaarders gedurende de laatste crisis ervaren, werpt een vraag op van juridische moraliteit, die ook een vraag van zedelijkheid is, zonder meer. Wat dient gedaan te worden om de gewettigde belangen te beschermen van de aandeelhouders, die de minderheid uitmaken ?

Dit probleem van actueel belang is te veel omvattend dan dat ik het U van alle kanten zou kunnen belichten. Ik wil het, heden avond, enkel beschouwen van het beperkt, maar zeer

gewichtig standpunt uit, van de zoogezegde *persoonlijke rechtsvordering tot vaststelling van aansprakelijkheid*.

Hoe doet de vraag zich voor? Om te beseffen welke de op te lossen moeilijkheid is en om de quaestie nauwkeurig te omlijnen, is het onontbeerlijk aan eenige beginselen te herinneren, waarnaar, in onze huidige wetgeving, de aansprakelijkheid van de beheerders geregeld wordt.

Het nadeel, dat een aandeelhouder ondergaat, kan tweëerlei zijn: *ofwel* berokkent de schadelijke daad- het delict of het quasi-delict- door den een of anderen beheerder verricht, aan den vennoot een volstrekt persoonlijk nadeel. De gezamenlijke aandeelhouders, d. i. de vennootschap zelf, lijden geen schade. Zulks is het geval bv. wanneer de een of ander aandeelhouder onregelmatige titels ontvangt, die hij niet kan verhandelen.

Daar dit nadeel de andere vennoten niet treft, zal de aandeelhouder afzonderlijk optreden, overeenkomstig art. 1382 en 1383 B. W. om schadevergoeding te bekomen (1). Die vordering van het gemeen recht raakt de vennootschap niet; ze valt ook buiten het bestek van onze studie. Ze betreft ook niet de hervorming, waarover wij het hebben.

— *ofwel*, de verrichting die de aandeelhouder aanklaagt, berokkent nadeel aan de gezamenlijke vennoten. Het recht op schadevergoeding is een maatschappelijk recht, dat tot een maatschappelijke rechtsvordering aanleiding geeft; deze heeft tot doel de benadeeling van het vermogen van het zedelijk wezen te herstellen. De vennootschap kan bv. de nalatige beheerders vervolgen, die een ongunstig speculatief contract gesloten hebben, of die zich deelen in de winst hebben toegekend, welke in de statuten niet voorzien zijn. Het nadeel wordt hier door al de aandeelhouders gezamenlijk, als collectief wezen, ondergaan.

Op de vergoeding van deze schade moeten wij de aandacht vestigen, want de wetgever heeft ze uitsluitend beoogd, toen hij, bij art. 63 van de wet van 23 Mei 1913, de aansprakelijkheid van de beheerders regelde.

Gij kent allen het algemeen stelsel. Indien, wel is waar, de beheerders een contractueele vrijstelling genieten (2) verdwijnt die onverantwoordelijkheid, wanneer zij zich zelfs aan lichte fouten schuldig maken; zij zijn dan gehouden het maatschappelijk nadeel, dat uit de

verkeerde verrichting voortvloeit, te herstellen (3).

Een onderscheid wordt echter gemaakt, wat den omvang van de verantwoordelijkheid betreft (4).

Wanneer de schadelijke verrichtingen, die eenvoudig verband houden met de uitvoering van het mandaat, fouten zijn rakende het beheer, dan is de verantwoordelijkheid individueel en bestaat ze enkel tegenover de vennootschap. Daarentegen hebben de fouten, die inbreuk maken op de bepalingen der wet of der statuten, erger gevolgen; de schuldig bevonden beheerders zijn hoofdelijk verantwoordelijk voor al het nadeel, niet alleen jegens de vennootschap, maar ook ten aanzien van derden; aan die bijzondere verantwoordelijkheid kunnen zij zich enkel onttrekken, door te bewijzen dat zekere voorwaarden, bij de wet voorzien, vervuld werden.

Om aan een veroordeeling te ontkomen, moet ieder beheerder doen vaststellen:

- a) dat hij geen deel genomen heeft aan de inbreuk, die de schade berokkende;
- b) dat hem geen misslag kan ten laste gelegd worden, en
- c) dat hij de overtreding aangeklaagd heeft op de eerstkomende algemeene vergadering, die gehouden werd, nadat hij er kennis van had.

De gevolgen van deze twee soorten van fouten worden, ten opzichte van de vennootschap, gedekt door de ontlasting, die de algemeene vergadering aan de beheerders verleent (5), terwijl de vordering tot verantwoordelijkheid na vijf jaar verjaart. (6).

3. Het onderzoek van het huidig wetstelsel leert ons twee zaken: ten eerste, dat de vennootschap tegen de beheerders een rechtsvordering tot schadeloosstelling mag indienen, zoodra zij een nadeel ondergaan heeft, maar dat, in alle gevallen, die vordering steunt op de door de beheerders niet geëerbiedigde lastgeving om als goede huisvaders de zaken te voeren.

Die actio mandati verandert niet van aard, naar gelang de verrichting van slecht beheer al dan niet een overtreding van de wet of van de statuten in zich besluit. De rechtsleer is vrijwel eensluidend over dit punt (7).

— Ten tweede, leert ons dit onderzoek, dat, in de sfeer der maatschappelijke belangen, de aandeelhouder nooit het recht heeft individueel tegen de beheerders ut singuli op te treden. Zoodra de rechtsvordering strekt tot een

gedeeltelijke vergoeding van de schade door al de aandeelhouders geleden, is het de algemeene vergadering alleen, die over de vervolgingen beslist, welke ook de basis zij, waarop het verhaal steunt.

4. Is die inrichting rechtvaardig? Hier ligt de knoop van het probleem, want de gepastheid van een herziening hangt wel degelijk af van die vraag:

« Moet, ja dan neen, den aandeelhouder, die door schuldige of nalatige beheerders schade geleden heeft, toelating verleend worden persoonlijk de maatschappelijke rechtsovereenkomst tegen de in gebreke zijnde beheerders in te stellen, wanneer dezen van de meerderheid der vennoten, in de algemeene vergadering, een satisfecit bekomen hebben? »

« Neen », antwoordt de wetgever thans. « Ja », zal hij morgen antwoorden!

De negatieve oplossing, die thans, in rechtsleer en in rechtsspraak, de overhand heeft, wordt, in het zuivere recht, volkomen gewettigd. De redeneering is eenvoudig. De naamlooze vennootschap, ten gevolge van een wettelijke fictie, geniet de rechtspersoonlijkheid. De zedelijke persoonlijkheid, die zelf de noodzakelijke juridische daden niet kan verrichten, handelt door bemiddeling van physische wezens: de beheerders. Dezen, die in naam en voor rekening van de vennootschap optreden, zijn hare lasthebbers; zij worden benoemd door de algemeene vergadering van de vennoten, welke, feitelijk, de vennootschap uitmaken. Welnu, de beslissingen van de algemeene vergadering worden bij meerderheid van stemmen genomen; voor den goeden gang der zaken is het inderdaad natuurlijk en noodzakelijk dat, in een vennootschap van kapitalen, de meening van de sterkste financiële groep de overhand heeft.

Overigens, door zijn toetreding tot de vennootschap, heeft ieder aandeelhouder vooraf er in toegestemd zich te onderwerpen aan den wil, door de meerderheid uitgesproken.

Doordien de beheerders lasthebbers zijn van de vennootschap, als een abstract juridisch wezen beschouwd, zijn zij geen lasthebbers van de aandeelhouders ten persoonlijken titel. En men begrijpt dadelijk het belang van deze opvatting.

De vennootschap, die aan de beheerders last geeft haar te vertegenwoordigen en in haar naam te handelen, is de lastgeefster; aan haar alleen moeten zij verantwoording doen over het volbrengen van hun zending. De rechtsovereen-

ring, die uit het mandaat voortspruit, komt slechts den lastgever toe en de vennootschap alleen heeft de macht de beheerders in rechte te vervolgen, tot herstel van het nadeel, dat ze geleden heeft. Welnu, de vennootschap gaat volkomen op in de vergadering van de aandeelhouders, zoodat uitsluitend aan deze laatste het recht toekomt te beslissen of de vordering tot verantwoordelijkheid al dan niet tegen de beheerders zal ingeleid worden. Ziet deze vergadering van de rechtsovereenkomst af, dan geldt hare beslissing voor al de aandeelhouders, zonder onderscheid tusschen aanwezigen of afwezigen; allen zijn door de beraadslaging gebonden.

De toepassing van het huidig gemeen recht belet den aandeelhouder, die een nadeel onderzocht, individueel een eisch in te brengen; alleen de vennootschap heeft daartoe de macht. Een dergelijke individuele rechtsovereenkomst zou enkel mogelijk zijn op grond van een duidelijken en nauwkeurigen wetstekst, die uitdrukkelijk de toelating er toe zou verleen. Maar zoo een tekst is er niet. Die betreurenswaardige leemte dient verholpen te worden; sommige onlangs voorgekomen schandalen hebben bewezen, hoe dringend het is, dat de wetgever zou ingrijpen en een eind maken aan de misbruiken, verwekt door de almacht van de meerderheid in den schoot van de algemeene vergaderingen, althans wat de verantwoordelijkheid betreft.

HISTORISCH OVERZICHT

5. Wetboek van 1807

De rechtsgeleerden hebben zich, in het verleden, om die moeilijkheid bekommerd; zij is zelfs het voorwerp van wetsbepalingen geweest.

Het Handelswetboek van 1807, dat te onzent tot 1873 gevolgd werd, voorzag niet in 't bijzonder de individuele rechtsovereenkomst van den aandeelhouder. Die verwaarloozing is begrijpelijk, want toen hadden privaat-ondernemingen verreweg de bovenhand. De naamlooze vennootschappen waren weinig talrijk (8).

Nochtans kende de rechtsspraak een onderscheid tusschen twee soorten van fouten: Voor de schadelijke daden, waarbij de statuten niet overtreden werden, had de algemeene vergadering alleen de macht om te beslissen; elke rechtsovereenkomst werd den afzonderlijken aandeelhouder ontzegd.

Voor schadelijke verrichtingen, strijdig met de statuten, deed daarentegen de toestand zich anders voor; daar de algemeene vergadering slechts macht bezit binnen de perken van de maatschappelijke charta, werd de individueele rechtsvordering aan den vennoot toegestaan telkens wanneer deze te klagen had over een nadeel, ontsproten uit een overtreding der statuten: de persoonlijke rechtsvordering hoorde hem toe (9).

Merken wij dadelijk op, dat die rechtskundige constructie ernstig voorbehoud vergt. Niets bindt, volgens het contract, de beheerders tegenover de aandeelhouders individueel. Hoe zouden dan een of meer onder hen, ten persoonlijken titel, een rechtsvordering van de vennootschap, gesteund op een slechte uitvoering van het mandaat, kunnen instellen, vermits die overeenkomst slechts tusschen de vennootschap en hare beheerders bestaat?

De graad van gewichtigheid van de daad, welke inbreuk maakt op de lastgeving, wijzigt in niets den juridischen toestand van partijen.

6. Wet van 18 Mei 1873

In 1873, bij de herziening van de wet op de vennootschappen, kende de wetgever aan den benadeelden aandeelhouder een recht toe, dat in het wetboek van 1807 niet voorkwam, maar hij verleende het hem niet zonder groote terughoudendheid. Het wetsvoorstel den 5n Juli 1865, door den Heer Tesch neergelegd, liet nochtans al een essentieele wijziging van het stelsel voorzien. De regeering stelde een bepaling met aanzienlijke draagwijdte voor: «Behoudens tegenstrijdig voorbehoud», zegde art. 63 van het ontwerp, «en zoo de balans noch weglatingen verraadt noch valsche aanwijzigingen, die den werkelijken toestand van de vennootschap verbergen, geldt de aanneming er van als ontlasting voor de beheerders en de commissarissen vanwege de vennootschap en de aandeelhouders die er geen verzet tegen aangeteekend hebben». (10).

Die tekst was ruim opgevat, vermits aangenomen werd, dat de aandeelhouders, die op de algemeene vergadering voor het verwerpen van de balans gestemd hadden, het recht behielden om, alhoewel in minderheid, binnen de perken van hun belang, ze in rechte aan te tasten.

Het natuurlijk beginsel, dat de meerderheid de minderheid bindt, werd dus met een anderen regel aangevuld: dien van de bescherming der

rechten van de minderheid, die er zich tegen verzet dat een toegeeflijke of weinig klaarziende meerderheid, door een ontijdige stemming, om het even welken aandeelhouder zou beletten zijn wettige belangen te verdedigen.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers nam het beginsel van de persoonlijke rechtsvordering aan; maar de Senaat kwam hiertegen zeer ernstig in verzet. Men vreesde dat de uitvoering van een in den grond rechtvaardig recht op misbruiken moest uitloopen.

Die overdreven vrees sprak het luidst uit een redevoering van den Gentschen Senator della Faille, in de Senaatzitting van 11 Maart 1873. Volgens hem moet de meerderheid beslissen zonder eenig mogelijk beroep, omdat zij alleen in een collectiviteit van individuen, den wil van het korps uitspreekt en aan al hare leden de wet stelt. Naar zijn meening, zou de afzonderlijke aandeelhouder enkel gebruik maken van het recht hem door de wet toegekend — wet welke de spreker als die van de «verdachten» bestempelde — om speculatiezucht en geldafdreiging in de hand te werken. De opponeerende aandeelhouder wordt door hem vermoeda te kwader trouw te zijn. Het is een «schavuit», «dikwijls niet in staat om te betalen», die gewoonlijk «op aarde niets bezit; zelfs geen dak» en op welken de Beheerders door onrechtvaardige kritiek in hunne eer gekrenkt, geen werkelijk verhaal kunnen nemen; ze zullen moeten trachten hem te weren «door den oplichter eenige bankbiljetten in de hand te stoppen». Beter ware el recht voor den afzonderlijken aandeelhouder, die schadeloosstelling eischt, af te schaffen, dan te dulden dat kwaadaardige betwistingen in het oneindige gerekt worden en de vennootschap benadeelen, di nog meer dan particuliere personen, krediet en openbaar vertrouwen behoeft.

De algemeene atmosfeer van den tijd voelt men aan in de slotwoorden van den Heer della Faille: (11) «Indien noodige voorzorgsmaatregelen dienen getroffen te worden, te veel moet men niet willen reglementeeren. Bind een kind vast en gij hebt niet te vreezen dat het zich een been breekt, maar het zal niet kunnen gaan. Handel niet derwijze met de vennootschappen, die vrijheid noodig hebben; zooniet vindt gij als beheerders nog slechts avonturiers, bereid om alles op het spel te zetten!»

Hoe buitensporig ons dergelijke redenen ook voorkomen, het lijdt geen twijfel dat zij insloe-

gen; zij hebben de pogingen van den Minister van Rechtswezen om het voorstel te verdedigen verijdeld. De Minister, de Heer de Landtsheer had begrepen dat al te uitgestrekte macht aan de beheerders verleend, en al te zwakke waarborg aan de aandeelhouders geschonken, noodlottig zouden zijn. Hij wilde den afzonderlijken aandeelhouder de mogelijkheid schenken zich op de onpartijdige uitspraak van de rechtbank te beroepen tegen de ongecontroleerde almacht van de algemeene vergadering. «Waarom», zegde hij, «zouden de beheerders, wier leiding rechtschappen geweest is, bezorgd zijn om en verontwaardigd worden door een onderzoek van het gerecht, dat overigens binnen den zeer korten termijn van een jaar zou dienen te gebeuren? Handelde de opponent te kwader trouw of met boos inzicht, dan zou de rechtbank hem straffen, niet alleen door hem in de gerechtskosten te verwijzen, maar door hem tot schadevergoeding te veroordeelen».

Wat het ook zij, de Kamers hielden zich aan het volgende stelsel: «De aanneming van de balans door de algemeene vergadering geldt als kwijting voor de beheerders en de commissarissen van de vennootschap, in zoover echter de vergadering er geen voorbehoud tegen maakt en de balans noch weglatingen noch valsche aanwijzing bevat, die den waren toestand van de vennootschap verbergen».

«Die ontlasting kan nochtans aan de afwezige aandeelhouders niet tegengeworpen worden, als het betreft verrichtingen buiten de statuten, indien zij niet bijzonder in den oproepingsbrief vermeld zijn». (12).

Uit die bewoordingen blijkt, dat de regel van het gemeen recht als gemeen beginsel bekrachtigd blijft: de ontlasting aan de beheerders gegeven, wordt aan ieder van de aandeelhouders, die van de minderheid en die van de meerderheid, aan de afwezigen en aan de aanwezigen, opgelegd voor verrichtingen, die strijdig zijn met de statuten, evengoed als voor die welke daarmee overeenstemmen.

De wet voorziet, wel is waar, twee gevallen, waarin de gegeven ontlasting zonder uitwerking blijft. De eerste mogelijkheid is die, waarin de overgelegde balans den werkelijken toestand van de vennootschap verheelt: dan verliest de verleende goedkeuring alle kracht, want de goedkeuring van de aandeelhouders werd op bedrieglijke wijze verworven. De ontlasting bestaat ten aanzien van niemand.

Die eerste bepaling is zonder belang voor onze studie, daar de vernietiging van de goedkeuring, door de vennootschap gegeven, niet voor gevolg heeft ieder der individueele aandeelhouders toe te laten vervolgingen in te spannen. Door de ontlasting te weigeren, herkrijgt de lastgevende vennootschap, maar dan ook zij alleen, een recht op schadeloosstelling te haren bate.

De tweede mogelijkheid daarentegen betreft de persoonlijke rechtsvordering. Wanneer de balans goedgekeurd is geworden, mag de aandeelhouder, bij uitzondering, ten persoonlijke titel, een rechtsvordering tegen de beheerders indienen. Daar echter het voorrecht, dat hem toegekend wordt, van het gemeen recht afwijkt, is de wetstekst beperkend uit te leggen; de mogelijkheid om de rechtsvordering in te leiden bestaat enkel indien drie voorwaarden vervuld zijn (13):

a) De opponeerende aandeelhouder moet de vergadering niet bijgewoond hebben. De wetgever neemt aan dat, indien hij aanwezig geweest is, hij zijn kritiek heeft kunnen uitbrengen; de beslissing van de meerderheid bindt hem.

b) Zijn everzet moet betrekking hebben op verrichtingen, buiten de statuten gedaan. De in het gewoon beheer begane fouten zijn bepaald gedekt, omdat zij minder belangrijk geacht worden.

c) De verrichtingen, buiten de wet of de statuten om gepleegd, werden niet uitdrukkelijk in den bijeenroepingsbrief vermeld. De wetgever oordeelt dat, wanneer de aandeelhouder voorkennis krijgt van de onregelmatigheid, hij tot plicht heeft zich naar de vergadering te begeben; doet hij het niet, dan wordt hij geacht de beslissing aan de meerderheid over te laten.

Door deze nauwkeurige en gelijktijdige voorwaarden te bepalen voor het indienen van een persoonlijke rechtsvordering, heeft de wetgever van 1873 het gebied voor uitoefening van dit recht zoo strikt beperkt, dat het slechts een ondergeschikte rol heeft gespeeld. De persoonlijke rechtsvordering, zooals ze in de wet staat, is nog enkel de schim van die welke door het regeeringsontwerp voorzien was.

Merken wij op dat, in opzicht van rechtvaardigheid, het door de wet van 1873 bekrachtigd stelsel op de vroeger in zwang zijnde rechtspraak achteruitgegaan is: in alle gevallen heeft de opponeerende minderheid het recht

niet meer de goedkeuring, door de algemeene vergadering gegeven voor verrichtingen buiten de wet of de statuten om gedaan, aan te vallen, daar het de aanwezige aandeelhouders, die voorbehoud maakten of zelfs die tegen de ontlasting, aan de beheerders verleend, stemden, niet toegestaan is de rechtsvordering in te dienen.

Den 8sten Mei 1873 (14) had de Heer De-meur een wijziging voorgesteld om het voordeel van art. 64 lid. 3 op deze aandeelhouders uit te breiden; maar het amendement werd door den verslaggever, den Heer Pirmez, bestreden; het werd verworpen door de Kamer, die vreesde dat de terugzending van het wetsvoorstel naar den Senaat een kostbaren tijd zou doen verliezen.

7. Wet van 25 Mei 1913

De persoonlijke rechtsvordering, door de wet van 1873 ingevoerd, maakte het voorwerp uit van vrij algemeene kritiek (15).

Toen ze herzien werd, mocht men dan ook hopen dat de wetgever den afzonderlijken aandeelhouder eindelijk doelmatig zou gaan beschermen. De Commissie van den Senaat, die het voorstel van de regeering het eerst onderzocht, liet inderdaad haar wil blijken om het toepassingsgebied van de persoonlijke rechtsvordering uit te breiden. In haar verslag lezen wij: «De rechtvaardigheid wil dat de uitzondering, ingeschreven in de wet van 1873 voor de afwezige aandeelhouders des te meer zou gelden voor al wie voorbehoud gemaakt heeft of voor wie tegen de ontlasting stemde». Die verruiming van het toepassingsgebied was gegrond; indien den afwezige een recht toegekend wordt, is het logisch, dat het ook verleend wordt aan den ijverigen aandeelhouder, die de vergadering bijwoonde en trachtte, tevergeefs echter, zijn zienswijze te doen zegevieren.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers gaf haar wil te kennen nog verder te gaan, maar, door een jammerlijke onachtzaamheid, legde zij een tekst voor, die, juridisch, niet uitdrukte wat zij wilde zeggen. In plaats van de persoonlijke rechtsvordering te veralgemeenen, schafte zij ze geheel af en, verre van een vooruitgang op de vorige wetgeving, was de wet van 1913 een onbetwistbare achteruitgang.

Het is niet zonder belang na te gaan hoe dat wetgevend incident zich voorgedaan heeft, en

te laten uitkomen welke de gevolgen moeten zijn van de toepassing der vaste beginselen, die de uitleggingen der juridische teksten beheerschen, voor een onduidelijk opgestellten tekst. Zooals een lid van de Kamer deed opmerken, is en blijft de spreuk: «quandoque bonus dormitat Homerus» ook waar voor den wetgever in alle tijden!

De Kamercommissie, die het door den Senaat aangenomen stelsel wilde versterken, drukt zich in het verslag als volgt uit: «Wanneer het daden geldt, door de beheerders verricht buiten de statuten om, en die niet uitdrukkelijk in den bijeenroepingsbrief vermeld zijn, kan de kwijting aan de afwezige aandeelhouders niet tegengeworpen worden.

De Senaat heeft terecht geoordeeld dat zij, die tegen de ontlasting gestemd hebben of voorbehoud maakten, op den zelfden voet dienden geplaatst als de afwezige aandeelhouders. Maar uw commissie gaat verder. Zij wil dat deze kwijting voor allen nietig zij, zooals wanneer in de balans iets vergeten werd of deze een valsche vermelding bevat, die den werkelijken toestand van de vennootschap verheelt. Immers, wanneer in dergelijk geval de bijeenroepingsbrief geen vermelding bevat, ligt daarin wel een bewijs van het inzicht een goedkeurende stemming bij verrassing te bekomen. Wellicht hadden zij die voor de kwijting stemden, zulks niet gedaan, indien hun, door den bijeenroepingsbrief gewaarschuwd, de tijd was gegund zich te bedenken en raad in te winnen».

En de door de Kamer aangenomen tekst wordt die van onze huidige wet: «De kwijting (aan de beheerders) is slechts geldig, indien de balans geen weglating of valsche aanwijzing bevat, die den werkelijken toestand van de vennootschap verbergt; en wat de verrichtingen betreft, gedaan buiten de statuten, slechts wanneer ze uitdrukkelijk in den oproepingsbrief vermeld zijn (16)

Door dien tekst meende de commissie aan al de aandeelhouders, voor al de verrichtingen, buiten de statuten om gedaan, de persoonlijke rechtsvordering te verleen. Welnu, noch de verslaggever, noch de Minister, noch de leden van de Kamer, hebben ingezien dat die tekst niet de minste ruimte voor de persoonlijke rechtsvordering van den aandeelhouder overliet.

Immers, de wet stelt op denzelfden voet twee verschillende mogelijkheden: die waarin de balans valsch is en die waarin de oproepings-

brief niet de daden vermeldt, welke buiten de statuten om verricht werden. Ze onderwerpt ze beide aan hetzelfde regime. Welnu, de persoonlijke rechtsvordering, uitzonderlijk van aard, werd, in de eerste veronderstelling, nooit aan den aandeelhouder toegekend; ze kan dus niet bij wijze van analogie uitgebreid worden tot het er mede gelijkgesteld geval.

In beide veronderstellingen, is de rechtsvordering tot verantwoordelijkheid enkel voor de vennootschap mogelijk. Wat meer is, de persoonlijke rechtsvordering, die van het gemeen recht afwijkt, moet bijzonder voorzien zijn: het recht dat het vroeger artikel 64 uitdrukkelijk aan den afwezigen aandeelhouder toekende, wordt door het nieuw artikel aan geen enkel aandeelhouder meer verleend. De persoonlijke rechtsvordering, die op niets meer steunt, verdwijnt.

Men heeft gezegd dat de afschaffing van de persoonlijke rechtsvordering het gevolg geweest is van een misverstand, doordien de Kamers hun dwaling niet zouden gemerkt hebben. Indien dit waar is voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers, geldt het niet voor den Senaat. De verslaggever, de heer De Volder, zag wel in, toen de door de Kamer gewijzigde tekst teruggezonden was, dat dit verhaalmiddel was geweerd geworden.

In den Senaat (17) had, dienaangaande, een belangwekkende woordenwisseling plaats tusschen den heer Wiener, die bedenkingen opperde tegen de afschaffing van de persoonlijke rechtsvordering spijs den wensch van de regeering, en den Minister van Rechtswezen, den heer Carton de Wiart, die bevestigde dat elke maatschappelijke rechtsvordering ten persoonlijken titel onmogelijk was. «De wet op de vennootschappen houdt zich niet meer bezig met de persoonlijke rechtsvordering». En hij drong aan op het feit dat «de door de Kamer aangenomen oplossing de stilzwijgende intrekking voor gevolg heeft van den tweeden volzin van het vijfde lid van art. 127, dat de persoonlijke rechtsvordering van de aandeelhouders, voortvloeiend uit art. 64 (18) aan de verjaring op een jaar onderwerpt».

En toen de regeering de verschillende wetten op de vennootschappen door een Koninklijk Besluit van 22 Juli 1913 coördineerde, vaardigde zij dan ook een tekst uit, waaruit het gedeelte van het oud artikel 127 slaande op de verjaring van de persoonlijke rechtsvordering, verdwenen is

Daar die rechtsvordering niet meer bestaat, is de verjaring overbodig geworden. De meerderheid van den Senaat, die het wetsvoorstel naar de Kamer niet wenschte te verzenden, sloot zich aan bij de thesis van den minister.

* * *

8. Mijne Heeren,

De economische stoornissen na den wereldoorlog hebben financieele rampen veroorzaakt, die nog te dicht bij ons liggen, opdat ze uit ons geheugen zouden verdwenen zijn. De spaarders hebben te dikwijls de gevolgen moeten dragen van erge missingen door de beheerders bedreven; zij zijn te dikwijls verbolgen geweest over de straffeloosheid, die sommige schuldigen genoten hebben, opdat zij niet gansch de draagwijdte zouden begrijpen van het herinvoeren van de persoonlijke rechtsvordering der aandeelhouders, zoowel ten opzichte van het economisch leven als voor een gezonden gang van zaken.

Bij de studie van het probleem der aansprakelijkheid van de beheerders treft een ding: namelijk, dat de rechtsvordering tot schadevergoeding door de vennootschap zelf zeer zelden ingesteld wordt, ten minste zoolang deze niet vereffend of failliet verklaard werd. De reden daartoe is, dat meestal de beheerders zelven eigenaars zijn van talrijke titels. Als aandeelhouders nemen ze deel aan de stemming over de ontlasting. Daar zij over de meerderheid beschikken, hetzij door hun eigen stemmen, hetzij door die van hunne vrienden of nog ten gevolge van de afwezigheidskwaal, die gewoonlijk onder de aandeelhouders woedt, ontkomen ze aan de verplichting het nadeel, dat zij door hun schuld berokkenden, te herstellen.

Alhoewel het Koninklijk Besluit nr 26 van 31 October 1934 de misbruiken van het meervoudig stemrecht (19) weggeruimd heeft, zal een dergelijke toestand nog steeds moeilijk te vermijden zijn.

9. Maar, waarom, zegt men, aarzelen? Waarom voor de aandeelhouders-beheerders het stemrecht niet afschaffen? Die doorslaande oplossing ware weinig rechtskundig, en zou onrechtvaardige gevolgen na zich sleepen.

Ten eerste, krachtens welk beginsel zou men een aandeelhouder — zelfs een beheerder — van zijn stemrecht berooven, vermits hij, door deel te nemen aan de stemming, slechts han-

delt om den wil te doen kennen van de vennootschap, die door de wet van de meerderheid zal beslissen over het lot van de ontlasting? Waarom de beheerders-aandeelhouders beletten hun rechten in de vennootschap te laten gelden? Zijn die rechten niet even achtenswaardig als die van de overige vennoten?

Overigens is het, strict rechtskundig, onwaar dat de aandeelhouders die terzelfdertijd beheerders zijn, in hun eigen zaak zich als rechter en partij zouden voordoen en dat zij zichzelf kwijting zou verleenen. Tusschen den aandeelhouder en den beheerder treedt de zedelijke persoonlijkheid op, een andere persoonlijkheid dan die van de vennoten. Aan de vennootschap is het dat de beheerders rekening en verantwoording doen; zij is het die de ontlasting toekent.

Daarenboven zou het afschaffen van het stemrecht voor de aandeelhouders-beheerders een hulpmiddel zijn, dat erger ware dan de kwaal; men zou de zaakvoerders aan de willekeur overleveren van een kleine vijandige groep, die, bij verrassing, de meerderheid van de vergadering zou kunnen vormen en misbruik maken van de omstandigheid om geldafdreiging te plegen. En het gevaar wordt grooter, wanneer de beheerders een groot aantal titels zouden bezitten.

Ziehier een concreet geval, dat op verre na niet zeldzaam is. Een huisvader heeft zijn zaak in een naamloze vennootschap omgezet. Zijn vrouw en zijn kinderen, eigenaars van titels, zijn beheerders. Een of meer zoons gedragen zich slecht. Ze worden als beheerders ontslagen. Door de aan de leiding gebleven beheerders het stemrecht te ontnemen, zou men de vennootschap overleveren aan den onwil van een onwaardige minderheid, die misschien uit wrok zou trachten de zaak te kelderen.

10. Met het huidige regime is het niet te verwachten dat weinig kieskeurige beheerders correct zullen handelen, uit vrees dat de algemeene vergadering op het instellen van een rechtsvordering tot vaststelling van verantwoordelijkheid zou uitloopen. Die beheerders, van hun meerderheid verzekerd, lachen om het verzet van alleenstaande aandeelhouders: zij weten dat die virtueel zonder kracht zijn.

Om dergelijke beheerders tot meer voorzichtigheid en eerlijkheid te dwingen is het noodig, dat een ernstige minderheid hun de heilzame vrees voor een proces kan inboezemen,

wanneer de meerderheid zich te slaafsch beugt en te weinig bezorgd om de eigen belangen van de vennootschap.

De persoonlijke rechtsvordering moet ingevoerd en geregeld worden.

Ik weet het wel; er wordt tegengeworpen dat het risico eener rechtsvordering tot aansprakelijkheid zonder gevolg zal blijven voor hen, die werkelijk gestuwd worden door kwaadwillige bedoelingen.

Het zij zoo. Maar wie zou, omdat er dieven ongestraft blijven, durven beweren dat men in het Wetboek den tekst maar moest schrappen betreffende de beteugeling van diefstal?

Oneerlijke lieden zijn, God zij dank, zeldzaam en de mogelijkheid, toegekend aan de minderheid, om de beheerders vóór de rechtbank te dagen, zal van dien aard zijn dat sommige zaakvoerders die moeilijk aan de bekoring kunnen weerstaan het geld van anderen te wagen, tot meer bedachtzaamheid worden aangezet. Dat ware reeds een werkelijke vooruitgang.

11. De noodwendigheid om de persoonlijke rechtsvordering in onze wetgeving in te voeren, wordt algemeen erkend en verschillende wetsvoorstellen werden te dien einde neergelegd (20).

Het bestaan van de kwaal is stellig; de discussie betreft enkel de manier om het heilmiddel te bepalen. Daarom hebben wij nu te onderzoeken welke de *beginselen* zijn, *waarop de rechtspractijk zou dienen te steunen voor de inrichting van de nieuwe rechtsvordering*.

Om dit kritisch onderzoek op nuttige wijze te doen, gaan we eerst den aard na van het recht, dat de rechtsleer bestempeld heeft met den naam: «persoonlijke rechtsvordering» van den aandeelhouder.

Deze benaming kan verwarring stichten.

Immers, het verhaal heeft tot doel niet een benadeeling, die een of meer aandeelhouders te persoonlijken titel ondergaan hebben, te herstellen, maar wel den aandeelhouder toe te laten individueel de *actio mandati* uit te oefenen, wegens de schade die ondervonden werd door de gezamenlijke vennoten, waarvan hij één der leden is.

De rechtsvordering, minder passend persoonlijke rechtsvordering genoemd, is niets anders dan de maatschappelijke rechtsvordering. Wij zeiden reeds, dat de beheerders uitsluitend de lasthebbers van den rechtspersoon zijn en de

aandeelhouders hebben individueel niet het recht hun rekening en verantwoording te vragen van een last, dien zij hun niet opgedragen hebben. Daaruit volgt dat, wanneer de vennoten, die de minderheid uitmaken, de nieuwe rechtsvordering zullen instellen, zij in de plaats van de vennootschap zullen treden om de rechtsvordering tot aansprakelijkheid aan te gaan welke deze meent niet te moeten dienen. Zij handelen, zoo men wil, als ter vervanging en in de tweede plaats, vermits de actio mandati slechts in hunne hoofde gerechtvaardigd is, omdat de normale titularis, de vennootschap, verkeerd handelde door te beslissen er geen gebruik van te maken (20).

12. De regel, waarbij de persoonlijke rechtsvordering als een actio mandati beschouwd wordt, laat toe twee nauw verbonden hoofdquaesties op te lossen: In wiens naam en tot wiens baat dient de zoogenaamde persoonlijke rechtsvordering ingesteld? Treden de aandeelhouders in hun eigen naam en in hun eigen belang op, of in naam en in het belang van de vennootschap? Het antwoord op die vragen staat, naar onze meening, vast.

Daar de persoonlijke rechtsvordering slechts de maatschappelijke vordering kan zijn, geschiedt ze in naam en ten bate van de vennootschap.

a) *In naam van de vennootschap*: Het na-deel, waarover de vennoot klaagt, is de schade, die feitelijk, de gezamenlijke aandeelhouders treft, en die, in rechte, de vennootschap als zoodanig raakt. Het recht op schadeloosstelling maakt deel uit van het vermogen der vennootschap. Welnu, zoolang de vennootschap bestaat, zijn de aandeelhouders geen medeëigenaars van dit onverdeeld vermogen, dat het uitsluitend eigendom van de vennootschap is. Hoe zou, derhalve, de aandeelhouder in zijn persoonlijke naam een rechtsvordering instellen, die slechts aan de vennootschap toekomt?

Maar, zal men tegenwerpen, de aandeelhouder is niet bevoegd om de vennootschap te vertegenwoordigen en in haar naam in rechte op te treden. Dat is juist, volgens de huidige beginselen; en nochtans houdt de tegenwerping geen steek. Zooals wij reeds zeiden, wijkt de persoonlijke rechtsvordering van het gemeen recht af; een nieuwe wetstekst moet ze invoeren, opdat ze zou bestaan. Vermits de wetgever in elk geval hoeft tusschen te komen, past het hem een stelsel te huldigen dat het best strookt

met de algemeene inrichting van ons recht over de vennootschappen en... dat hij uitdrukkelijk verklare dat de vennootschap de eischende partij zal zijn.

b) *Ten bate van de vennootschap*: De wetgever zal er ook voor zorgen nauwkeurig te bepalen, dat de persoonlijke rechtsvordering in het gezamenlijk belang zal uitgeoefend worden. De veroordeeling moet ten nutte komen aan de vennootschap en niet aan den vennoot, die slechts het zedelijk wezen vertegenwoordigt. Logisch moet het bedrag van de in naam van de vennootschap verkregen vergoeding, op vervolging en ten verzoeken van de aandeelhouders, in de kas van den rechtspersoon komen, en niet in den zak van den vennoot. Dit stelsel stemt overeen met de principes in zake vennootschapsrecht. Den vennoot kan het niet toegelaten worden te vragen dat hem rechtstreeks het bedrag van de veroordeeling zou uitbetaald worden naar rato van zijn belang in het vermogen van de vennootschap, daar de ingestelde rechtsvordering de maatschappelijke vordering is. Met welk recht zou de afzonderlijke aandeelhouder zijn deel opeischen van een schuldvordering, waarvan hij geen medeëigenaar is? Zijn eisch om het maatschappelijk actief te deelen kan eerst bij de sluiting van de vereffening, op het oogenblik van de verdeeling, ontvankelijk worden. De schadevergoeding hoort aan de vennootschap toe, zoolang deze bestaat — wat billijk is — en komt aldus in de eerste plaats aan hare gebeurlijke schuldeischers ten goede.

Men heeft beweerd dat het door ons verdedigde stelsel aanstoot geeft, vermits het een paradoxalen toestand schept: een minderheid zal aan de vennootschap (dus ook aan de meerderheid) de verplichting opleggen sommen te incasseeren, waarvan ze niet wil weten; inderdaad, de meerderheid heeft beslist geen rechtsvordering tot schadeloosstelling in te leiden. Die tegenwerping gaat niet op; het feit der veroordeeling van de beheerders door de gewone rechtbanken bewijst op zichzelf dat de meerderheid ongelijk had de schuldige beheerders vrij te spreken en dat het rechtvaardig is de minderheid toe te laten de wet te stellen in het hooger belang van de vennootschap.

* * *

Hier komen wij, Mijne Heeren, aan de gevoelige plek in het probleem van de herziening.

Indien het beginsel van de persoonlijke rechtsvordering gerechtvaardigd is, — in zoover het aan de minderheid de macht toekent over de leiding van de beheerders kritiek uit te oefenen trots de goedkeuring van de meerderheid — (waarop dikwijls het gezag van de beheerders — aanzienlijke aandeelhouders — een overdreven invloed laat gelden) —, toch moet men die censuur derwijze inrichten dat zij op hare beurt geen middel tot dwang en geldafdreiging worde in de handen van een kwaadwillige minderheid.

13. *Eerste waarborg*: Tijdens de besprekingen, die de aanneming van de wet van 1873 voorafgingen, hebben verschillende redenaars gewezen op het gevaar, een afzonderlijken aandeelhouder — al hadde hij slechts een enkel aandeel in een vennootschap, die er duizenden telt — toe te laten gebruik te maken van de persoonlijke rechtsvordering — een gevaar even groot voor de vennootschap (het instellen van de rechtsvordering kan krediet en vertrouwen schokken) als voor de beheerders; het is onaannemelijk dat, elk jaar, een vennoot, met speculatieve bedoelingen, hunne verrichtingen zou kunnen aanranden en verwijderen. De herziening mag de beste elementen, die om hun waardigheid en hun rust bezorgd zijn, niet uit de zaak verwijderen.

Om die nadeelen te voorkomen had de heer senator Fortemps voorgesteld het recht om de beheerders te vervolgen slechts toe te staan aan een belangrijke minderheid, die een behoorlijk deel van het kapitaal van de vennootschap, een 20ste, vertegenwoordigt. Het feit, dat een groep, die een dergelijk kapitaal bezit, opkomt tegen de getroffen beslissingen, laat toe te veronderstellen, dat de tegenstand voortspruit uit de bezorgdheid om het belang der vennootschap, veeleer dan uit den lust tot benadeeling.

Het denkbeeld van den heer Fortemps werd overgenomen in het huidig ontwerp van de regering, waarbij het instellen van een rechtsvordering voorbehouden wordt aan den aandeelhouder (of aan de gezamenlijke aandeelhouders), die (alleen of gezamenlijk) ten minste een 20ste van de maatschappelijke belangen bezitten.

Stellig, in theorie, zoodra men van het beginsel aangaande de meerderheid afwijkt, moet het recht van den afzonderlijken aandeelhouder, dat slechts een gering deel vertegenwoordigt van het kapitaal, gelijk zijn aan dat van de talrijker vennoten, die een belangrijk kapitaal

bezitten, want zijn verhaal kan ernstig en gegrond zijn en het ware willekeurig handelen zoo men de uitoefening er van onderwierp aan voorwaarden, die het feitelijk kunnen vernietigen.

Naast de theorie echter staat de werkelijkheid. De noodzakelijkheid van een bescherming tegen de kwade trouw en de bedilzucht dient erkend. Den sterksten dam daartegen vindt men in een ernstige minderheid.

14. Het beginsel van de bespreking, die het bedrag bepaalt op een 20ste van het maatschappelijk kapitaal, is als buitensporig bestreden geworden. Men houdt staande, dat de herziening nagenoeg ondoelmatig zal zijn, indien de bezitters van het 20ste van het kapitaal alleen een maatschappelijke rechtsvordering mogen instellen. Blijft een dergelijke bepaling behouden, zoo wordt beweerd, dan zal de wet alleen toepasselijk zijn op de kleine vennootschappen, waarin de misbruiken minder talrijk zijn en in elk geval minder erg. Ze zal krachteloos blijken voor gewichtige vennootschappen en financie-trusts, om welke men zich nochtans meer dient te bekommeren, omdat het belang van duizenden spaarders op het spel staat en men er zonder toezicht een aanzienlijk deel van het nationaal vermogen beheert.

In een vennootschap met beperkt kapitaal, die ongeveer 2000 of 3000 titels heeft, kan licht de vereischte minderheid, hetzij 100 of 150 aandeelen, gevormd worden; onmogelijk echter is het in de groote ondernemingen, duizenden, ja tienduizenden titels bijeen te brengen, die het 20ste van het kapitaal uitmaken. De banken tellen, op zeldzame uitzonderingen na, 150000 tot 750000 titels, met een huidige waarde van 100 tot 4000 frank. Om de nieuwe rechtsvordering in te spannen, zal men in sommige gevallen 7500 en in andere 37500 titels moeten bijeenbrengen. Dit is onmogelijk. Even goed kan gezegd worden dat de beheerders, die aan het bestuur zijn, voort op beide ooren mogen rusten!

Die vrees schijnt ons overdreven, want uit de ondervinding kan men opmaken dat, zelfs in de grootste zaken, het mogelijk is een aanzienlijk aantal titels te verzamelen. Wanneer werkelijke misbruiken vastgesteld worden, ontstaan beschermingssyndicaten, die de groepeeren van de aandeelen richten met het oog op een gemeenschappelijke vordering; zonder te

veel moeite bekomen ze de noodige stemmen om hun eisch te steunen.

Wij gaan zelfs verder. In plaats van de beperking tot een 20ste overdreven te achten, zijn wij geneigd ze soms tot een 10e terug te brengen! De reden hiertoe is, dat het in sommige ondernemingen van een gering of gemiddeld belang, waarvan de titels ter beurze genoteerd zijn, te gemakkelijk zou vallen, gelet op hun beperkt kapitaal, een 20ste van de aandelen te verwerven en aldus gelegenheid te hebben de rechtsvordering tot schadeloosstelling met weinig loffelijke bedoelingen te misbruiken.

Voor die vennootschappen waarvan het kapitaal b. v. 5 miljoen (of tien miljoen?) niet overschrijdt, zou het vereischt minimum gebracht kunnen worden op 10 %.

13. Wegens de vrees door het invoeren van de zoogezeide persoonlijke rechtsvordering verwekt, werd voorgesteld er van af te zien, wanneer de ten laste gelegde verrichtingen eenvoudige misslagen zijn tegen het beheer, en ze enkel te behouden, wanneer de aangeklaagde verrichtingen inbreuken zijn op de wet en de statuten. Tot de gewone werking van een vennootschap behoort, zegt men, de discussie van de uiteenlopende opvattingen onder de aandeelhouders; de meerderheid is aangewezen om te beslissen. Zoo men in de plaats van den wil der meerderheid van de vergadering het recht stelt van een geringe minderheid, om die betwistingen vóór het gerecht te brengen, zouden zwarigheden oprijzen, waarvan de gevolgen stellig het beoogde doel zouden voorbijstreven.

Overdrijft men werkelijk niet eenigszins? Wanneer het indienen van de maatschappelijke rechtsvordering gepaard gaat met den ernstigen waarborg dat de minderheid een 20ste van de titels zou moeten vertegenwoordigen, wordt het gevaar blootgesteld te worden «aan een willekeurige rechtsvordering, die het gezag van de beheerders zou te niet doen, hun initiatief ontzenuwen en de aanwerving van de besten belletten» niet in vrij sterke mate geringer?

Stellig is de al dan niet schuldige aard van sommige verrichtingen moeilijk te bepalen en is het kiesch te oordeelen of de beheerders de zaken der vennootschap goed of slecht bestuurd hebben, maar de rechtbanken vervullen thans die taak wanneer de meerderheid van de aandeelhouders beslist heeft een maatschappelijke rechtsvordering in te leiden. Zullen de rechters

minder bevoegd of minder schrandter zijn om de aangeklaagde verrichtingen te beoordeelen, wanneer ze namens een belangrijke minderheid dezelfde maatschappelijke rechtsvordering te behandelen hebben in plaats van namens de meerderheid?

Daarenboven kunnen diezelfde rechtbanken even juist oordeelen of de gewraakte beslissingen ook niet het algemeen belang gediend hebben. Aldus heeft men gedurende de crisis gezien dat sommige ondernemingen zich opofferingen getroostten om hun personeel aan het werk te houden; indien werkelijk de bezorgdheid om het openbaar welzijn aanleiding gegeven heeft tot dergelijke maatregelen, waarom zouden de rechters, die vaststellen dat geen enkele fout bedreven werd, het oordeel van de meerderheid niet bekrachtigen, door ontlasting te verleen?

16. Een onderscheid te maken tusschen de verrichtingen van een slecht beheer en de inbreuken op de wet en de statuten ten aanzien van het instellen van een rechtsvordering op aanzoek van de aandeelhouders, is niet juridisch. Immers, ten opzichte van de vennootschap, is de rechtsvordering tot schadeloosstelling, die op die misslagen steunt, in beide gevallen de *actio mandati*. Indien het juist is, dat in geval van inbreuk op de wet en de statuten, de misslag, theoretisch ten minste, namelijk tegenover derden als erger kan beschouwd worden (want die fout alleen verschaft hun een rechtstreeksche rechtsvordering), wijzigt die omstandigheid geenszins den conventioneelen aard van de maatschappelijke rechtsvordering, die uit den last voortvloeit. Welnu, alleen deze maakt het voorwerp van de herziening uit.

Daarenboven, daar de eene en de andere misslag feitelijk dezelfde nadeelige gevolgen kunnen hebben voor de gezamenlijke aandeelhouders, is het overbodig een onderscheid te maken, dat op den juridischen aard van de verrichtingen steunt. Niet de aard van den misslag, maar wel het bestaan van de fout wettigt in de eerste plaats de schadeloosstelling. Daar in de economische werkelijkheid, het gevaar voor schade hetzelfde is, moet de juridische mogelijkheid om ze te doen vergoeden, dezelfde zijn in de eene als in de andere veronderstelling.

Overigens, zooals de Heer Pirmez het terecht liet opmerken (21), vergist men zich, indien men denkt dat een inbreuk op de statuten steeds een «erg en een gewichtig» feit is. De ge-

volgen er van kunnen voor de vennootschap veel minder noodlottig zijn dan een slechte verrichting in het beheer.

Ten slotte dreigt het onderscheid tusschen twee soorten van daden, het inleiden van een maatschappelijke rechtsoverdracht ten persoonlijke titel, gevaarlijk te dwarsboomen, want het bewijs, dat de aangeklaagde verrichting wel inbreuk maakt op de bepalingen der wet of der statuten, is dikwijls zeer kiesch. De schennis van de statuten kan bestaan in een verkeerde uitlegging van hunne beteekenis en de rechtsbeoefenaars weten dat de zin van sommige bepalingen van wetten en statuten moeilijk te vatten is. Wil men een doeltreffende verandering, dan is het beter de ontvankelijkheid van een rechtsoverdracht, die vóór alles op het begrip vergoeding steunt, niet te bezwaren met een nieuwe voorwaarde, aan den juridischen aard van den misslag ontleend.

16. Wij gaan nog verder. Moest de aard van de fout op de ontvankelijkheid van de rechtsoverdracht tot schadeloosstelling een invloed hebben — wat, naar onze meening, niet het geval is — dan zou het veeleer passen de voorwaarden te vergemakkelijken voor het nemen van een verhaal, wanneer de beheerder inbreuk op de wet en de statuten gemaakt hebben. Men zou bv. kunnen beslissen dat, in dat geval, het bezit van aandelen, die een 20ste (in plaats van een 10e in zekere vennootschappen) van het aantal titels vertegenwoordigen, volstaat.

17. Sommigen zijn nog radikaler en achten dat, in die veronderstelling, ieder aandeelhouder het recht moet hebben alleen gebruik te maken van de persoonlijke rechtsoverdracht. Alzoo vergt het wetsontwerp, door de heeren Brunet en consorten (22) neergelegd, in dat geval niet de voorwaarde van een 20ste. De beperking zou niet meer te rechtvaardigen zijn. De eerbied voor de wet en de statuten, zeggen ze, is de waarborg voor den aandeelhouder. Hij heeft aangenomen door de beslissingen van de meerderheid gebonden te zijn, op voorwaarde dat de wet en de overeenkomst geëerbiedigd worden. Niet echter, indien die meerderheid er den brui van geeft.

Die oplossing schrikt ons af.

In rechte schijnt ze op een zeer lossen grond te steunen.

Inderdaad, zou dezelfde redeneering niet een rechtsoverdracht kunnen toekennen aan ieder vennoot, wanneer misslagen in het beheer be-

gaan werden? is het wel zeker dat de aandeelhouder aangenomen heeft door de meerderheid gebonden te zijn, indien deze, door een verrichting in strijd met de maatschappelijke belangen goed te keuren, van haar recht misbruik maakt? (24).

Overigens, de redeneering, die, met de gewone beginselen, het instellen van de persoonlijke rechtsoverdracht tracht te wettigen, steunt op een valschen grondslag, mislukt zelfs, wanneer de maatschappelijke overeenkomst niet in acht genomen werd. Inderdaad, het geldt hier niet een verrichting, waarbij inbreuk op de wet of de statuten gepleegd wordt, noch een daad van slecht beheer toe te laten, maar wel te weten welke de autoriteit is die, nadat de daad verricht werd, zonder toelating, trots de maatschappelijke overeenkomst, in weerwil van de wet of van den last, zal oordeelen over het lot dat moet beschoren worden aan een recht op schadeloosstelling, die, daardoor, in het vermogen van de vennootschap getreden is.

Het antwoord is niet twijfelachtig. Alleen de algemeene vergadering belist of ze een rechtsoverdracht instelt of er van afziet door aan de beheerders ontlasting te verleenen, en zulks omdat de beheerders de lasthebbers van het zedelijk wezen zijn en niet van de aandeelhouders, individueel genomen. Te dien opzichte komt het er weinig op aan of het gaat om lichte of erge misslagen. Dus, zelfs indien er geen inbreuk op de wet gemaakt werd, moet een bijzondere wetstekst de toelating bekrachtigen voor den afzonderlijken aandeelhouder om een maatschappelijke rechtsoverdracht tot schadeloosstelling in te leiden.

Welnu, en dat is de maatschappelijke kant van het vraagstuk, is de invoering van een dergelijke rechtsoverdracht wel, in feite, gerechtvaardigd? Wij meenen het niet. Met te goed te willen doen, loopt men dikwijls verkeerd. Indien een te vergaande voorzichtigheid in de regeling van een noodzakelijke herziening den uitslag er van in gevaar brengt, kan te vergaande gewaagdheid ook dezelfde bezwaren opleveren.

Voor den goeden gang als voor het krediet van de vennootschappen — want het geldt niet alleen het belang van de minderheid, maar ook dat van de groepeerings, — ware het gevaarlijk elken vennoot (al zou hij maar een enkelen titel bezitten) toe te laten een rechtsoverdracht tot schadeloosstelling in te leiden onder voorwend-

sel dat op de statuten inbreuk gemaakt werd.

Dit ware een deur wijd openstellen voor misbruiken, die de tegenstanders van de herziening zouden verergeren, om ze te doen afwijzen.

Oneerlijke handelingen zijn steeds te vreezen, omdat zelfs op economisch en geldelijk gebied, driften woeden, en hatelijke gevoelens door verschillende drijfveeren gestuwd, zich laten blijken, zonder te gewagen van de politieke doeleinden, die hier ook beoogd worden !

18. Het recht om een maatschappelijke rechtsvordering in te stellen werpt, aangaande de toepassing, verschillende in de wetsontwerpen voorziene vraagstukken op. De voornaamste zijn de volgende :

a) Op welk tijdstip zouden de eischer of de eischers het door de wet gevergd aantal titels moeten bezitten ?

Zij hoeven niet alleen hun eigendomsrecht te staven op den dag waarop de rechtsvordering tot schadeloosstelling ingeleid wordt, maar te bewijzen dat zij eigenaars waren van de titels den laatsten dag, waarop zij ze hadden dienen neer te leggen, indien zij de vergadering, die tot de ontlasting besloten heeft, hadden willen bijwonen.

De wettigheid van dezen maatregel is klaarblijkelijk. De huidige vennoot zou er geen belang bij hebben zich over een vroegere beslissing te beklagen, indien deze hem niet aangaat, omdat op het oogenblik dat de beslissing getroffen werd, hij het recht niet had er deel aan te nemen.

Het bewijs van het eigendomsrecht wordt zonder moeite verschaft, indien de eischers vóór de algemeene vergadering hunne titels regelmatig neergelegd hebben; maar wat dient gedaan, indien de aandeelhouder die formaliteit niet vervuld heeft ?

Door alle rechtsmiddelen ? Een dergelijke oplossing is de Commissie van de Kamer (24) gevaarlijk voorgekomen : ze heeft niet gewild dat de aandeelhouders enkel hun toevlucht tot de bewijsvoering door getuigen nemen. De commissie echter, rekening houdend met het feit dat het moeilijk is schriftelijk den eigendom van de titels te bewijzen juist op het oogenblik dat deze zouden moeten neergelegd zijn, heeft aanvaard, dat die datum, maar alleen die datum door alle rechtsmiddelen zou bewezen worden.

18. b) Wat zal het lot zijn van de rechtsvordering tot schadeloosstelling, wanneer, nadat

de eischer of eischers eenmaal de maatschappelijke rechtsvordering ingeleid, hunne titels verkoopen ?

De ontvankelijkheid er van houdt op, bij gemis aan belang. De aandeelhouders kunnen verplicht worden dat belang te rechtvaardigen, zoolang geen eindbeslissing getroffen wordt (25). Om het toezicht over de verhandelingen te vergemakkelijken, werd voorgesteld dat de titels, welke dienen om de rechtsvordering in te stellen, tijdens het geding, op naam zouden gemaakt worden. Dit voorstel verdient nader onderzocht te worden.

16. c) Mogen de aandeelhouders, die op de algemeene vergadering voor de ontlasting stemden, de persoonlijke rechtsvordering inleiden ? Stellig neen. Door hunne goedkeuring, hebben zij alle recht van beoordeeling verbeurd.

« De aandelen en deelbewijzen, waarvoor de eischers het bewijs leveren dat ze gediend hebben voor de stemming over de ontlasting », luidt het duidelijk in den tekst, door de Commissie van de Kamer voorgesteld, « mogen niet in aanmerking komen voor het vormen van het 20ste van de quotiteiten.

20. d) Is het noodig dat de eischer of de eischers de quotiteit titels, gevergd voor de rechtsvordering, in kapitaalsaandeelen zouden bezitten ? Het zou niet passen, zegt men, dat voor de door de wet bepaalde quotiteit, deelbewijzen van een categorie, die niet het kapitaal vertegenwoordigt, in aanmerking zouden kunnen komen. Men laat opmerken dat in talrijke vennootschappen, stichtingsaandeelen in den beginne uitgegeven werden, en, zoo luidt het verder : « ware het te begrijpen dat de wettige quotiteit van deze titels, die voor het vormen van het kapitaal niet in aanmerking komen, aanleiding kunnen worden tot een maatschappelijke rechtsvordering » ?

Op het eerste zicht ziet men niet in waarom men dat zou verbieden, indien de titels stemrecht verleen. Waarom zou het mogelijk zijn tegen ontlasting te stemmen en niet mogelijk om een rechtsvordering tot schadeloosstelling in te leiden, die de uitoefening van het recht uitmaakt, evenredig aan de belangen welke de opponenten in de vennootschap bezitten ? Dat zou niet logisch zijn ! Ook zou men geneigd zijn de voorkeur te geven aan de ruimer opgevatte en leniger formule door de Commissie van Rechtswezen (26) en door de Regeering voorgesteld (27), luidens welke men hetzij het twin-

tigste van het aantal aandelen of deelbewijzen, die het kapitaal vertegenwoordigen, moet bezitten, hetzij het twintigste van het aantal aandelen en deelbewijzen van gelijk welke categorie, hetzij het 20ste van het algeheel aantal aandelen of deelbewijzen.

En nochtans, vooraleer zich aan een definitieven tekst te houden, zal men dit vraagstuk van dichtbij moeten beschouwen. Enkel 1/20, der aandelen in om het even welke categorie eischen zou in zekere gevallen, een overdreven liberalisme beteekenen.

Laten wij veronderstellen dat in een vennootschap vóór vele jaren gesticht, 200 stichtersaandelen geschapen werden met verbod dit aantal te vermeerderen. Na den oorlog wordt het kapitaal geleidelijk verhoogd en bedraagt b.v. 5000 aandelen. Volgens den tekst der regeering, zou het volstaan enkel 10 stichtersaandelen te bezitten om de minoriteitsvordering in te spannen. Men mag zich ernstig afvragen of het niet beter ware den eigendom te eischen, hetzij van het 1/20 der titels die het kapitaal vertegenwoordigen, hetzij van het 1/20 van het totaal aantal kapitaalstitels en van de andere titels die stemrecht genieten.

21. e) Kunnen de verweerders, na de instelling van de rechtsvordering, de uitwerking er van tegenhouden door met de vennootschap een dading te treffen ?

Dat is een hoofdkwestie. Daar de persoonlijke rechtsvordering de maatschappelijke vordering is, zou de toepassing van de beginselen eischen dat de vennoot elke rechtsvordering zou verliezen, zoodra de vennootschap er over beschikt heeft, hetzij door ze te verzaken, hetzij door een dading te treffen. Om de draagwijdte van de herziening niet te verzwakken, moest men dus verhinderen dat het van de algemeene vergadering zou afhangen, door vergelijk met de beheerders, het verhaal niet verder ontvankelijk te doen verklaren.

De ontwerpers van het wetsvoorstel hebben het begrepen en in den tekst hebben ze de volgende bepaling gebracht : zoodra de rechtsvordering ingediend is, mogen de verweerders de uitwerking er van niet tegenhouden door een dading te treffen met de vennootschap, zonder instemming van de eischende aandeelhouders. Een zelfde bezorgdheid verklaart waarom, indien sommige eischers van de ingestelde rechtsvordering afzien, de mede-eischers ze mogen voortzetten, alsof zij alleen eigenaars van de

quotiteitstitels waren, krachtens welke de rechtsvordering ingeleid werd.

22. f) Wat gebeurt er ten slotte, indien de aandeelhouders beslissen tegen de beheerders een maatschappelijke rechtsvordering in te stellen en later de vennootschap hetzelfde besluit neemt ?

Daar de beheerders niet kunnen gedwongen worden voor een en dezelfde schade tweemaal te betalen, zal men begrijpen dat «beide gedingen samengevoegd worden en dat de aandeelhouder of aandeelhouders als tusschenkomende partijen aangezien worden in de rechtsvordering van de vennootschap».

23. II. — Een *tweede waarborg*, die voor gevolg zou hebben het aantal kwaadwillige en opzettelijke gedingen te verminderen, zou hierin bestaan dat de persoonlijke rechtsvordering slechts binnen een korten termijn zou toegestaan worden. Desbetreffende voorziet het neergelegde wetsvoorstel, dat de rechtsvordering verjaart een jaar na de afkondiging van de balans en een jaar na de ontdekking der feiten, indien zij met bedrieglijke bedoelingen verheeld hebben (27).

In het belang van de vennootschappen en in dat van de beheerders moeten de verrichtingen van de zaakvoerders niet te lang kunnen betwist worden.

Indien, overigens, de verweten feiten werkelijk erg zijn, volstaat een jaar ruimschoots om de aan te nemen houding te bepalen.

Voegen wij bij deze beschouwingen dat meer in het bijzonder voor de slechte verrichtingen in het beheer de beoordeeling van de schuldige daden gedeeltelijk afhangt van het oogenblik en de voorwaarden waarop zij bekend werden. De beslissing tot vervolging zal «billijker» zijn, indien ze getroffen wordt in een «atmosfeer», in een «klimaat» gelijk aan die van het oogenblik toen de aangeklaagde verrichtingen gedaan werden, zonderdat latere gebeurtenissen ze kwamen wijzigen.

24. III. Het gevaar aandeelhouders onrechtmatig dwang te zien uitoefenen op de beheerders is stellig beperkt, wanneer ze eigenaars van een belangrijk deel van het kapitaal moeten zijn en hunne rechtsvordering binnen de twaalf maanden moeten instellen. Nochtans, komen die waarborgen aan enkelen als onvoldoende voor : zelfs dan kan de rechtsvordering klaarblijkelijk slecht gegrond zijn en de faam van de beheerders en de toekomst van de vennootschap in erge

mate schaden. Men heeft dus getracht door een derden hinderpaal het initiatief van minder gewetensvolle aandeelhouders te stuiten, door zich er van te verzekeren dat, ingeval zij het geding verliezen, ze in hun stoffelijke belangen getroffen worden. Men moet beletten, zegt men, dat pleiters lichtzinnig of te kwader trouw zich ongegoed maken, zoodra de debatten bewijzen dat hunne aanspraken ongegrond zijn. En om dat gevaar te voorkomen, is een nieuwe voorwaarde voor ontvankelijkheid van de rechtsvordering voorgesteld: de eischers zouden de titels krachtens welke het geding wordt gevoerd, ter griffie van de Rechtbank moeten neerleggen, waar zij tijdens den ganschen duur van den aanleg zullen vastzitten; die titels zouden de volvoering van de eventueele veroordeeling (kosten van het geding en verwijzing in schadeloosstelling waarborgen, daar de beheerders, die als overwinnaars uit den strijd treden, op hen een pandrecht hebben.

Gaat men hier niet te ver. Een dergelijke voorwaarde schijnt ons de uitoefening van een wettig recht te zullen dwarsboomen. De nederlegging van de titels brengt deze feitelijk uit den handel, want hun verhandeling zal zóó moeilijk zijn, dat ze onmogelijk zal worden. Een ietwat belangrijk geding tot schadeloosstelling, dat aanleiding geeft tot geschillen in de rechtspleging, kan jaren duren!

Een dergelijke «vastlegging» schijnt des te buitensporiger, daar volgens de beginselen, de eischers in rechte geen waarborgen moeten verschaffen. De cautio judicatum solvi kan slechts van den buitenlandschen eischer door den inlandschen verweerder gevergd worden, want de reden daarvan is te vinden in het wantrouwen, dat de vreemdelingen inboezemen, die, naar men vreest, het land zouden verlaten om zich aan de veroordeeling te onttrekken. Ook nog: om recht op dien waarborg te hebben, moet het gaan om andere dan handelszaken (28).

25. Indien men sommige voor betwistingen vatbare modaliteiten uitzondert, zal het wetsvoorstel van de Commissie voor Rechtswezen, dat aan een ernstige minderheid een maatschappelijke rechtsvordering toekent, in sociaal opzicht een vooruitgang beteekenen. Daarenboven steunt het juridisch op de beginselen, die passen bij de algemeene regeling van onze wet op de vennootschappen.

Hetzelfde kunnen wij niet verklaren van het

bijvoegsel, dat de Regeering in een amendement van 27 Mei 1937 voorstelde (29).

Naast en bij de actio mandati, ingesteld in naam van de vennootschap, door sommige aandeelhouders vertegenwoordigd — wij zullen die de minderheidsvordering noemen — zou de Regeering de maatschappelijke rechtsvordering, de zoogezegde «persoonlijke rechtsvordering» door de wetgeving van 1873 tot stand gekomen, weder invoeren en uitbreiden in het belang van den afzonderlijken vennoot. Elk aandeelhouder die voor de ontlasting van de beheerders niet stemde, of die de vergadering niet bijwoonde gedurende welke die ontlasting verleend werd, zou, te zijnen bate, de maatschappelijke rechtsvordering mogen instellen, voortvloeiend uit de schennis van de wet of de statuten van de vennootschap, maar de gevolgen van die rechtsvordering zouden beperkt zijn tot het herstel van de hem berokkende schade. In geval van inbreuk op de wet of op de statuten zouden dus dezelfde daden tegelijkertijd het instellen van de maatschappelijke rechtsvordering ten bate van twee verschillende minderheden uitlokken.

Dat stelsel vertoont iets tegenstrijdigs. In het eene geval zal de minderheid een zeker aantal titels moeten vereenigen, om in naam van de vennootschap op te treden, terwijl in het tweede geval de vennoot slechts eigenaar van een enkel aandeel moet zijn om dezelfde maatschappelijke rechtsvordering te kunnen instellen. In het eerste geval wordt de waarborg onontbeerlijk geacht, en in het tweede is die onnoodig.

Een dezer beide rechtsvorderingen is overbodig, daar dezelfde vennoot ze, naar keus, kan inleiden. De twee vorderingen zijn een nuttelos dubbel van elkaar.

Stellig zijn er zekere verschillen tusschen beide: de maatschappelijke minderheidsvordering is slechts mogelijk wanneer de aandeelhouder aanzienlijke belangen in de vennootschap heeft, terwijl de maatschappelijk «persoonlijke» rechtsvordering aan den alleenstaanden aandeelhouder toegezegd wordt, en het bedrag van de veroordeeling wordt hem gestort in de mate waarin hij persoonlijk nadeel geleden heeft. Die verschillen veranderen nochtans niets aan het feit dat de twee vorderingen tot doel hebben een eenige schade te doen herstellen: deze aan de vennootschap berokkend door dezelfde laakbare feiten van de beheerders.

De genaamde «persoonlijke rechtsvordering» zal de rechtsvordering verijdelen, waarvoor de eigendom van een minimum aandeel geëischt wordt, om ze te mogen instellen. Men kan ze even goed afschaffen. Waarom zou de afzonderlijke aandeelhouder, die in eigen naam mag optreden, zich de moeite getroosten het tot stand komen van een verdedigingssyndicaat na te streven om «in naam van de vennootschap» het geding in te spannen? Hij zal het des te minder doen, daar hij, door de zaak op eigen rekwest in te leiden, een uitslag kan bekomen, die hem een rechtstreekscher voordeel verschaft. Dat is wel het zonderlinge in het voorstel van de regeering! Wordt de maatschappelijke rechtsvordering op verzoek van den vennoot ingesteld, dan zal de vennootschap uit de veroordeeling voordeel halen, terwijl de afzonderlijke aandeelhouder baat bekomt, met de persoonlijke rechtsvordering in te leiden (30).

De overwegingen, die wij in den loop van deze studie uiteengezet hebben, geven aan waarom die oplossing ons niet bevalt.

De persoonlijke rechtsvordering, zij mag in naam van de vennootschap of in naam van den aandeelhouder persoonlijk ingesteld zijn, is de actio mandati. Zij vloeit voort uit de schade, die de gezamenlijke vennoten — d.i. de vennootschap — ondergaan. Welnu, de aandeelhouder is niet, zooals in de vennootschappen zonder zedelijke rechtspersoonlijkheid, onverdeeld mede-eigenaar van een deel van het maatschappelijk kapitaal; hij kan dus niet onverdeeld eigenaar zijn van een deel van de vergoeding van de vennootschap. Dit zou hem niet kunnen behooren vóór de verdeling, die op de ontbinding volgt.

Het ware anti-juridisch en gevaarlijk zonder protest een oplossing te laten doorgaan, die een van de fundamentele beginselen, rakende de gevolgen aan de rechtspersoonlijkheid verbonden, zou miskennen; het is de juristen gebeurd over onze wetgevers te smalen «dat ze maar wettenmakers zijn»; zou hun in dit geval niet kunnen opgeworpen worden, dat zij slechts «des clercs qui trahissent» mogen heeten?

De oude zoogenaamde persoonlijke rechtsvordering herin te voeren, zonder ze beter te beperken dan de wetgever van 1873 deed, ware daarenboven al de geschillen, die plaats hadden vóór de wet van 1913, heropwekken (32), om niet te gewagen van de nieuwe moeilijkheden van rechtspleging en bevoegdheid, die zouden

voortspruiten uit het bestaan van twee minoriteitsrechtsvorderingen, strekkende tot herstel van een enkele maatschappelijke schade (32).

Eindelijk nog overziet het regeeringsvoorstel de op te lossen moeilijkheid uit een veel te engen gezichtshoek: het vraagstuk rakende de bescherming der minderheden bestaat niet zoozeer in het uitdenken hoe een enkele aandeelhouder zijn persoonlijk en individueel belang zal verdedigen, dan wel in het redelijk uitmaken wanneer en hoe aan een minderheid, in het belang van de vennootschap, d.i. van de gezamenlijke groep, het recht dient toegekend op te treden, indien de meerderheid haar maatschappelijke plicht verzuimt.

De hervorming is uit een verhevener en meer algemeen plan te beschouwen, dan dat van particuliere en zuiver baatzuchtige belangen.

26. Excellenties, Dames en Heeren. De meesten onder u staan waarschijnlijk onverschillig tegenover rechtskundige vraagstukken; en nochtans zult u het mij niet ten kwade duiden dat ik u eenige zijden getoond heb van het probleem, door de invoering van de persoonlijke rechtsvordering opgeworpen. Voor ons komt het er minder op aan te twisten over technische modaliteiten, dan te zoeken naar verdedigingsmaatregelen, die dienen genomen te worden ten einde de spaarders te beschermen.

Het vraagstuk is aldus noch theoretisch, noch abstract van aard, maar de herziening belangt ons aan, omdat zij in de werkelijkheid van het leven wortelt en gunstige gevolgen moet hebben voor de levenspraktijk.

De beter voorgelichte openbare denkwijze diende er zich meer om te bekommeren en aan den wetgever, — den natuurlijken verdediger der collectieve belangen —, te doen verstaan, dat het dringend noodig is, in onze wetgeving over de vennootschappen, eenige regels in te lassen, die aan de minderheid en daardoor aan de geheele vennootschap een veiligheid verschaffen, waarvan het ontbreken, blijkens sommige na-oorlogsche tekortkomingen, diep viel te betreuren.

(1) Art. 1382 B.W. Elke daad van den mensch, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht dengene door wiens schuld de schade ontstaan is, deze te vergoeden.

Art. 1383 B.W.: Eenieder is verantwoordelijk voor de schade, die hij heeft veroorzaakt, niet alleen door zijn daad, maar ook door zijn nalatigheid of door zijn onvoorzichtigheid.

(2) Art. 61: De beheerders zijn niet persoonlijk verbonden voor de verbintenissen der vennootschap.

(3) Art. 62: De beheerders zijn, overeenkomstig het gemeen recht, verantwoordelijk voor den last, dien zij ontvangen hebben en de misslagen in hun beheer begaan.

- (4) Art. 62, lid 2.
 (5) Art. 79, lid 3.
 (6) Art. 194
 (7) Roland : De la responsabilité des administrateurs, n° 70. Resteau : Traité des Sociétés anonymes, 2e uitgave, n° 963. Passelecq : Les Nouvelles, verbo : Sociétés, n°s 2030-2033-2046.
 (8) In 1860 nog waren er slechts 263 naamlooze vennootschappen tegen 2381 vennootschappen onder gemeenschappelijke naam en 499 commanditaire vennootschappen. — Zie : La Réforme des S. A., door Louis du Roy du Blicquy, blz. 2, nota.
 (9) Zie het advies van den Eersten Advokaat Generaal Mestdach de ter Kiele dat het arrest van het Verbrekingshof van 31 Januari 1878, (Pas. 1878), I, 96, en de voorafgaande rechtspraak door Roland aangehaald : « De la responsabilité des administrateurs », blz. 213 en V.
 (10) Zie Guillery, Commentaire législatif de la loi du 18 mai 1873, 12de deel, blz. 67.
 (11) Guillery, C. L. 2de deel : Discours au Sénat, blz. 548.
 (12) Art. 64, lid. 3.
 (13) Zie Namur t. II, n° 1139.
 (14) Guillery, C. L. 2e deel : Discussions à la Chambre, blz. 504.
 (15) Wijzen wij er op dat de wet van 18 Mei 1873 tot een tegenstrijdige rechtspraak aanleiding gegeven heeft (zie n.l. de nota medegedeeld bij het arrest van 21 Mei 1909, Pas. 1909, I, 256; R. P. S. 1910, n° 2051, door Mahieu en zijn studie in R. P. S. 1909 n° 1958. « Du problème légal de la actionnaires considérés individuellement. — Zie ook Paul Leclercq : « De l'action individuelle de l'actionnaire contre l'administrateur d'une Sté Ame », Revue Droit Belge 1918, blz. 211 en volgende.
 (16) Art. 79 in fine.

- (17) Vergadering van 23 en 24 April 1913, Resteau, comm. lég., blz. 492.
 (18) Resteau, Comm. lég., blz. 494.
 (19) Koninklijk Besluit n° 26 betreffende het stemrecht in de naamlooze vennootschappen, verschenen in het Belgisch Staatsblad van 2 en 3 November 1934.
 (20) Het schijnt ons dus onjuist te beweren dat het geen bezwaar zou opleveren, indien een minderheid de maatschappelijke rechtsvordering mocht instellen, alhoewel de algemeene vergadering geen plaats gehad heeft om zich over de ontlasting van de lasthebbers uit te spreken. Het is omdat die vergadering ten onrechte ontlasting gegeven heeft dat de rechtsvordering gerechtvaardigd is.
 (21) Guillery C. L. Seconde partie des discussions à la Chambre, blz. 461.
 (22) Kamer van Volksvertegenwoordigers, Buitengewone zitting van 1936, n° 46, Vergadering van 7 Juli 1936.
 (23) In sommige gevallen zou het rechtsmisbruik even laakbaar zijn als de inbreuk op de statuten.
 (24) Kamer van Volksvertegenwoordigers : Zitting van 1936-1937, Bijgevoegd verslag gedaan namens de Commissie van het Rechtswezen door den heer De Winde.
 (25) Kamer van Volksvertegenwoordigers 1936-1937, n° 32.
 (26) Kamer van Volksvertegenwoordigers 1936-1937, vergadering, 19 Nov. 1936.
 (27) Een wijziging, bestemd om den termijn te brengen van een op drie jaar werd door den heer Devèze den 4n Mei 1937 neergelegd.
 (28) Burgerlijk Wetboek, art. 16.
 (29) Kamer van Volksvertegenwoordigers, Zitting 1936-1937, n° 334.
 (30) Resteau, deel II, n° 991.
 (31) B. W., art. 16.
 (32) Kamer van Volksvertegenwoordigers, Zitting 1936-1937, n° 334.

RECHTSPRAAK

44 HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e Kamer. — 3 Juli 1937.

Voorzitter : Mr Godding.
 Raadsheeren : MM. Simon en Ooms.
 Adv.-Gen. : Mr De Vooght.
 Pleiters : Mrs Vlietinck en Van Oekel.

HYPOTHECAIRE SCHULDUITVOERING OP GROSSE. — VRAAG TOT UITSTEL. — ART. 1244 B.W. TOEPASSELIJK.

Art. 1244 B. W. dat aan de Rechtbank toelaat uitstel van betaling toe te staan, is toepasselijk op schulden, waarvan de gedwongen uitvoering bij middel van de notarieele grosse wordt vervolgd. Art. 122 Wetboek Burg. Rechtspleging heeft geen betrekking op notarieele akten.

B. B. t/ D. R.

Overwegende dat de zaken dragende de nummers 15160, 15161, 15162, 15216 nauw verknocht zijn, dat het belang van eene goede rechtsbedeeling eischt dat zij worden samengevoegd en beslecht door een zelfde arrest;

Overwegende dat appellante aanvoert dat een wetsvoorstel is neergelegd, strekkende tot uitstel en schorsing van gerechtelijke uitwinning en tot wijziging der wet van 15 Augustus 1854 op dit stuk; dat zij, steunende op dit feit, in hoofdorde eischt dat de pleidooien worden uitgesteld tot na de afkondiging van bedoelde wet op uitstel van gerechtelijke uitwinning;

Overwegende dat die eisch ten slotte hiertoe strekt dat de uitwerking van een regelmatig afgekondigde wet aan een wetsvoorstel wordt toegekend, wat klaarblijkelijk onaanneembaar is;

Overwegende dat in ondergeschikte orde, appellante op grond van art. 1244 B. W., vraagt dat mits afstand der inkomsten der in hypotheek gegeven eigendommen, haar een uitstel van ten minste één jaar wordt toegestaan voor terugbetaling van de haar geleende geldsommen;

Overwegende dat, in strijd met hetgeen de rechtbank heeft beslist, artikel 1244 B. W. toepasselijk is op de schulden, waarvan de gedwongen uitvoering bij middel van de grosse van een notarieele akte wordt vervolgd; dat artikel 122 Wetboek van burgerlijke rechtspleging de notarieele akte niet betreft, dat, in dat geval, waarvan sprake is, het verlenen van eenen uitstel van betaling geen inbreuk van de rechten uitmaakt op het principe van de scheiding der machten, vermits de wetgever, zooals blijkt uit de bewoordingen van art. 1244 B. W. uitdrukkelijk aan de Hoven en Rechtbanken het vermogen heeft toegestaan om de uitvoering van de vervolgingen te schorsen, alle zaken blijvende in denzelfden stand;

Overwegende dat de wet van 27 Juli 1934 niet tot doel heeft art. 1244 B. W. te verklaren, dat indien men mocht aannemen dat hoogervermelde wet toe te wijten is aan een verkeerdelijke meening van den wetgever omtrent het toepassingsveld van art. 1244 B. W., dit feit noch den zin, noch de draagwijdte van bewuste wetsbepaling heeft gewijzigd;

Overwegende dat de wet den rechter aanbeveelt met groote omzichtigheid gebruik te maken van de macht, die hem toegekend wordt door art. 124 B. W., om een matig uitstel te verleenen;

Dat uit die bewoordingen der wet valt af te leiden dat een uitstel en nog wel een matig, dan alleen kan worden verleend wanneer men mag hopen dat, dank aan dit uitstel, de schuldenaar zich zal kunnen kwijten van zijne verplichting en dat althans de rechten van den schuldeischer niet in gevaar worden gesteld; (1)

Overwegende dat de toestand van appelante en den termijn dien zij aanduidt als den kortsten duur van het uitstel, duidelijk aantonen dat alle hoop op terugbetaling der geleende sommen binnen een jaar beslist uitgesloten is;

Om deze beweegredenen :

Het Hof,

Gehoord het eensluidend advies in openbare terechtzitting gegeven door den heer advocaat-generaal De Vooght;

Alle andere of strijdige besluiten afgewezen zijnde;

Voegt samen als verknocht de zaken, dragende de nummers 15160, 15161, 15162, 15216 van den algemeenen rol;

Dit gedaan zijnde, ontvangt de beroepen;

Verklaart appelante zonder grieven;

Doet de beroepen te niet. Bevestigt de bestreden vonnissen. Stelt den verkoop der in beslag genomen onroerende goederen vast op Donderdag, 29 Juli 1937;

Verwijst appelante in de op het hooger beroep ontstane gerechtskosten.

(1) Zie in denzelfden zin vonnis 5e kamer bis, Rechtbank van eersten Aanleg te Antwerpen, van 7 April 1937 (R. W. 6 Juni 1937, Kol. 1563).

NOTA. — Het bestreden vonnis had beslist als volgt :

Aangezien aanlegster zich beroept op artikel 1244 B. W. om een uitstel tot betaling te bekomen;

Aangezien voormeld artikel niet toepasselijk is wanneer de sommen verschuldigd zijn ingevolge eene authentieke akte, dewelke zooals in het onderhavig geval een uitvoerbaar artikel uitmaakt;

Dat deze zienswijze sinds de afkondiging der wet van 27 Juli 1934 op het hypothecair moratorium niet meer in twijfel kan getrokken worden;

Inderdaad zou deze wet van alle nut ontbloot zijn indien artikel 1244 B. W. op dergelijke gevallen van toepassing was;

Aangezien de rechtspraak door aanlegster ingeroepen, tot staving van haren eisch van bewijskracht ontbloot is, daar de vonnissen weeskwestie dagteekenen van voor de afkondiging der wet van 27 Juli 1934;

Om deze redenen, de Rechtbank... gehoord den heer Tollebeek, Substituut van den heer Procureur des Konings, in zijn gelijkvormig advies in openbare zitting gegeven;

Wijst aanlegster van haar vordering af.

Vlaamsche Juristen

Abonneert U op

**RECHTSKUNDIG
WEEKBLAD!!!**

45

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

12 Maart 1937.

Voorzitter : Mr Sepulcre.

Pl. : Mrs Borginon, Beeckman en Van Pé.

GEBRUIK DER TALEN. — VERANDERING DER VOERTAAL VAN HET GEDING. — RECHTEN VAN VERWEERDER.

Wanneer een geding in het Nederlandsch werd ingeleid, mag verweerder de voortzetting in het Fransch niet eischen indien het bewezen is dat hij een toereikende kennis bezit der Nederlandsche taal

Van Isterdael t/ Heyman.

Ter zitting van heden, alwaar de zaak regelmatig werd opgeroepen, eischt, verwerende partij vóór alle verweer, alle exceptie, zelfs van onbevoegdheid, het gebruik der Fransche taal om de rechtspleging voor te zetten ;

Waarop de Rechtbank, op staande voet, uitspraak doet zooals volgt :

Gezien de akte tot inleiding van het geding in de Nederlandsche taal opgemaakt ;

Gezien de aanvraag van de hand van verwerende partij en door haar zelf onderteevend, strekkende tot de voortzetting van de rechtspleging in de Fransche taal ;

Aangezien de eischende partij er tegen op komt en beweert dat zij alleenlijk de Vlaamsche taal machtig is ;

Aangezien uit de elementen der zaak blijkt, dat verwerende partij een toereikende kennis bezit der Nederlandsche taal gebruikt voor het opmaken der akte tot inleiding ;

Gezien de wet van 15 Juni 1935 en namelijk artikel 4 ;

De Rechtbank, gehoord in zijn advies den heer Procureur des Konings ;

Zegt dat de rechtspleging in de Nederlandsche taal zal voortgezet worden ;

Verklaart het tegenwoordige vonnis, zonder andere rechtspleging vormvereischten, uitvoerbaar op de minuut en voor registratie, en zegt dat zijn uitspraak geldt als beteekening ;

Zegt dat bovengemeld geschrift aan het tegenwoordig blijft gehecht.

46

BURGERLIJKE RECHTBANK TE OUDENAERDE

11 Mei 1937.

Voorzitter : M. Gottigny.

Rechters : MM. Van Wetter en Colson.

Pleiters : Mrs Ghyssele en Van Driessche.

I. PACTWET 1929. — PACT ONDERDEEL VAN EEN ARBEIDSOVEREENKOMST. — DUUR.

II. BEVOEGDHEID EN AANLEG. — ART. 26 DER WET OP DE BEVOEGDHEID.

I. Een pacht, onderdeel van een arbeidsovereenkomst,

eindigt van rechtswege samen met de arbeidsovereenkomst.

II. De wettelijke raming, voorzien bij artikel 26 der wet op de bevoegdheid, is niet van toepassing op geschillen nopens het bestaan der pachtovereenkomst. Dergelijke geschillen moeten door partijen geschat worden, zooniet is beroep onontvankelijk. (1)

Bisback t/ Schouppe.

Gehoord partijen; gezien de stukken, namelijk de akte van beroep van 9 Maart 1937 en het vonnis van den Vrederechter van Herzele, van 26 December 1936;

Aangezien de oorspronkelijke vraag strekte tot het hooren zeggen dat de kwestieuze verhuring van land en weide toegestaan door aanlegger aan verweerder een onderdeel vormt van een arbeidscontract, dat verweerder hetzelfde had verbroken en de pacht dus einde genomen had van rechtswege den 25 December 1936, zijnde de eerste vervaldag die op deze verbreking heeft gevolgd;

Aangezien eischer de vordering steunde op artikelen 1774 § 3, 4° en 1775 in fine van het Burgerlijk Wetboek;

Aangezien verweerder het arbeidscontract betwistte en beweerde dat hij de huurovereenkomst had aangegaan voor negen jaar, volgens artikel 1774 § 2 van dit wetboek;

Aangezien het beroep niet ontvankelijk is;

Aangezien, immers, de waarde van het geding door geen enkele der partijen voor den eersten rechter werd geschat;

Aangezien beroeper, oorspronkelijke verweerder, ten onrechte opwerpt dat de wettelijke basis tot schatten, voorzien door artikel 26 der wet van 25 Maart 1876 op de bevoegdheid, van toepassing is;

Aangezien luidens dit artikel « Dans les contestations sur la validité ou la résiliation d'un bail, on déterminera la valeur du litige en cumulant, au premier cas, les loyers pour toute la durée du bail, et, en second cas, les loyers à échoir ».

Aangezien de betwistingen over de geldigheid of de verbreking van een verhuring onderstellen dat dit contract bestaat, maar bestreden wordt; het spruit, ten andere, uit de voorbereidende werkzaamheden van de wet dat voornoemd artikel 26 niet van toepassing is op geschillen die het bestaan zelve der huurovereenkomst tot voorwerp hebben; inderdaad kunnen de huurprijzen niet in aanmerking komen wanneer het contract betwist wordt;

Aangezien voormeld artikel 1774 in § 2 den duur van de verhuring van een landbouwgoed op negen jaar vaststelt; dat het daarna in § 3, 4° beslist dat voorgaande bepaling niet van toepassing is op de pacht die het onderdeel is van een arbeidsovereenkomst.

Aangezien de laatste alinea van artikel 1775 voorschrijft dat zulke pacht einde neemt van rechtswege op den eersten vervaldag volgende op het afbreken van het arbeidscontract;

Aangezien het geschil onderworpen aan den eersten rechter de verbreking van een huurovereenkomst niet tot voorwerp had;

Aangezien, immers, de verbreking onderstelt dat dit contract eindigt vóór den normalen termijn;

Aangezien de bepalingen van § 2 en § 3, 4° van artikel 1774 niet kunnen beschouwd worden respectievelijk als de regel en een uitzondering; dat ze twee gansch verschillende gevallen voorzien;

Aangezien, wanneer de pacht een onderdeel is van een arbeidsovereenkomst, ze van rechtswege en zonder opzegging eindigt bij het verstrijken van den normalen termijn;

Aangezien, in acht nemende de tegenstrijdige beweringen der partijen aangaande het arbeidscontract, de betwisting dus wel het bestaan, zelve der verhuring op 25 December 1936 tot voorwerp had;

Aangezien, in dit geval, voormeld artikel 26 niet van toepassing is en partijen verplicht waren de waarde van het geding te ramen volgens artikel 33 van de wet op de bevoegdheid; (Luik, 17 Februari 1906, Pas. 1906, II, 211; Rechtbank Tongeren, 25 Juni 1931, Rechtskundig Weekblad 1931-1932, kol. 312);

Om deze redenen :

Alle andere besluiten verwerpende, verklaart het beroep niet ontvankelijk, verwijst beroeper in de kosten van beroep.

NOTA. — In zelfden zin : Verbr. 10-1-1929 Pas. I. 58; Rép. Prat. V° Compétence, n° 1061 tot 1063; Pand. B. V° Ressort au civil (en général) n° 673; V° Compétence civile (en général) n° 504-505; Bontemps T. III, art. 26 n° 2-4; De Paepe T. I. n° 61, blz. 242.

47

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 15 Mei 1937.

Voorzitter : Mr Stelfeld.

Rechters : Mrs Buch en Schuermans.

Op. Min. : Mr Rutsaert.

Pleiter : Mr. W. Borms.

ECHTSCHIEDING OM BEPAALDE REDEN. — PLEEGVORMEN VAN ART. 264 en 166 B. W. — NALATIGHEID VAN EEN BEVOEGDEN OPENBAREN DIENST. — HEIRKRACHT.

Wanneer de termijn van twee maanden voorzien door art. 264 en 266 B. W. verloopt door de nalatigheid van een bevoegden openbaren dienst welke niet op tijd een onontbeerlijk stuk aflevert, neemt de Rechtbank aan dat er heirkracht bestaat in hoofde van den aanlegger en dat hij niet dient vervallen verklaard van het voordeel der echtscheiding wegens het niet naleven dier pleegvormen.

Echtgen. M.

Gehoord aanlegger in zijne middelen en besluiten;

Gezien de stukken van het geding, enz.;

Aangezien het uit een regelmatig voorgebracht vonnis dezer Rechtbank, d.d. 22 Mei 1936, blijkt dat de echtscheiding tusschen partijen lastens verweester toegestaan werd, dat dit vonnis op 29 October 1936 aan verweester betekend werd en dus op 29 December 1936 kracht van gewijsde bekomen

heeft en dus voor den 29 Februari 1937 aan den bevoegden ambtenaar van den Burgerlijken Stand diende beteekend;

Aangezien het uit de voorgebrachte stukken blijkt dat aanlegger tijdig de noodige stukken gevraagd had, doch door eene omstandigheid die buiten zijn wil was, namelijk het niet afleveren door het bevoegd beheer van een onontbeerlijk stuk, hij in de onmogelijkheid gesteld werd, de betekening voor den 28 Februari 1937 te doen geschieden, dat in deze omstandigheden en gezien de heikracht een nieuwen termijn van twee maanden dient toegestaan aan aanlegger zooals hij het vraagt door zijn regelmatig exploit van 9 April 1937 (cf. Piérard II, n° 638, Verbreking 1-3-1917;

Om deze redenen :

De Rechtbank, alle andere besluiten verwerpen, de, gehoord den heer Rutsaert, Substituut van den heer Procureur des Konings in zijn eensluidend advies gegeven ter openbare zitting, rechtdoende bij verstek;

Zegt voor recht dat het laten verstrijken der termijnen voorzien door art. 264 B. W., een geval van heikracht in hoofde van aanlegger daarstelt, bijgevolg zegt voor recht dat het verstekvonnis geveld door de eerste kamer der Rechtbank van Eersten Aanleg, zitting houdende te Antwerpen, in dato van 22 Mei 1936, zal gehandhaafd blijven en de echtscheiding daardoor aan aanlegger niet zal vervallen zijn en dat de termijnen voorzien onder art. 264 B. W. in dit geval zullen verlengd worden tot twee maanden na het tegenwoordig vonnis;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad spijs alle verhaal en zonder borg.

48

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN

21 Mei 1937.

Voorzitter d.d. : Mr. J. Frère.

Bijzitters : Mrs Ulrix en Van Caenegem.

Op. Min. : Mr M. Kemp.

Pleiters : Mters Driessen en Stas.

I. BEVOEGDHEID RATIONE LOCI, VONNIS UITGEVOERD IN EEN ANDER ARRONDISSEMENT DAN HETGENE DAT HET VONNIS VELDE, BEVOEGDHEID DER RECHTBANK DER UITVOERING. — ART. 41 WET VAN 25 MAART 1876.

II. BETALING. — VERSCHILLENDE SCHULDEN. — DELGING. — ART. 1253 B. W.

I. *De betwistingen die rijzen nopens de uitvoering van een vonnis moeten gebracht worden voor de Rechtbank van eersten aanleg der plaats waar de uitvoering geschiedt.*

II. *Een schuldenaar die in uitvoering van een reeks tegen hem verschillende personen genomen vonnissen eene betaling doet in handen van den instrumenteerenden deurwaarder, is steeds geldig tegenover een bepaald schuldeischer ontslagen indien hij heeft aangeduid welke schuld hij wilde betalen of afkorten.*

D. t/ N. V. Crayeries Cimenteries.

Aangezien de aanlegger door vonnis der Handels-

rechtbank van Bergen, dato 5 October 1931, veroordeeld werd aan verweerster te betalen een som van 23.071 frank, vermeerderd met de rechterlijke intresten en de kosten;

Overwegende dat aanlegger beweert dat hij aan de deurwaarders, door verweerster belast met de uitvoering van bedoeld vonnis, voldoende sommen geld zou hebben ter hand gesteld om de schuldeischeres, thans verweerster, volledig te voldoen en dat hij zelfs beweert een som van 592,84 frank te veel te hebben betaald, welke hem dus zouden dienen teruggegeven te worden; dat de verweerster integendeel, in de meening dat zij nog niet voldaan is, aan deurwaarder Philips, van Tongeren, opdracht gaf voormeld vonnis verder uit te voeren;

Bevoegdheid :

Overwegende dat de uitvoering van hooger bedoeld vonnis der handelsrechtbank van Bergen, heeft plaats gegrepen en nog zou moeten plaats hebben in het rechterlijk arrondissement Tongeren, dat dus bij toepassing van artikel 51 der wet van 25 Maart 1876 op de bevoegdheid, de rechtbank van eersten aanleg van dit arrondissement bevoegd is om de betwistingen over de uitvoering van dit vonnis te kennen;

Ten gronde :

Overwegende dat de partijen akkoord gaan om te zeggen dat een totaal van 17.500 frank werd afbetaald, hetzij door stortingen van 15.000 frank op 25 Februari 1932, van 1500 frank op 20 Juni 1932 aan deurwaarder Tomsin, van Bilzen, en van 1000 frank door toedoen van deurwaarder Philips van Tongeren, op 23 October 1936;

Overwegende dat aanlegger beweert, daarenboven nog enkele sommen te hebben gestort in handen van deurwaarder Tomsin van Bilzen, tot delging zijner schuld aan verweerster en namelijk : op 30 Januari 1932 een som van 5.000 frank, op 20 Maart 1935 een som van 550 frank en op 23 Maart 1935 een som van 4500 frank, dit is een totaal van 10.050 frank;

Overwegende dat niet wordt betwist dat deze sommen werden gestort in handen van deurwaarder Tomsin, maar dat wordt betwist dat zij aan dezen laatste zouden zijn ter hand gesteld in zijn hoedanigheid van mandataris van verweerster en dien ten gevolge tot delging van aanleggers schuld aan verweerster;

Overwegende dat deurwaarder Tomsin, mandaatdrager was, niet alleen van verweerster, thans schuldeischeres, maar nog van acht andere schuldeischers van aanlegger, dat het dus noodig was, wanneer deze hem geld gaf tot delging van zijn schulden, dat hij aanduidde welke schuld hij wilde betalen of afkorten;

Overwegende dat aanlegger in zijn voordeel inroept de beschikkingen van artikels 1253 en volgende van het B. W.; dat hij zulks zeker en vast zou gedaan met recht en reden wanneer de negen schulden die Tomsin tegen hem had in te vorderen, verschuldigd waren geweest aan één en dezelfde schuldeischer, wiens mandataris hij dan zou geweest zijn, maar dat deze beschikkingen in casu

niet kunnen ingeroepen worden waar het gaat om negen schulden aan negen verschillende schuldeischers verschuldigd, die toevallig of uit noodzakelijkheid des middels, maar elk afzonderlijk, aan denzelfden deurwaarder opdracht en mandaat gegeven hadden, hun schulden in te vorderen;

Overwegende dat het aldus niet bewezen is dat aanlegger zijn schuld aan verweerster of aan haar mandataris volledig zou hebben uitbetaald welke dan ook het bedrag zou wezen der sommen door aanlegger in handen gesteld van deurwaarder Tomsin; dat dus het verzet door hem gedaan tegen de verdere uitvoering van het hooger vermeld vonnis, door niets gewettigd is, en dat dus zijn eisch tot terugbetaling eener som van 592,84 frank ongegrond is;

Om deze redenen :

De Rechtbank, uitspraak doende in openbare zitting en tegensprekelijk;

Alle andere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzende als ongegrond;

Verklaart den eisch ontvankelijk, maar ongegrond;

Zegt dat verweerster geen verbod kan opgelegd worden de uitvoering van het vonnis der Handelsrechtbank van Bergen in dato 5 October 1931 tusschen partijen gedragen, voort te zetten.

49

CORRECTIONEELE RECHTBANK TE ANTWERPEN

7 Juli 1937.

Voorzitter : Mr E. Laureyssens.

Bijzitters : Mr C. J. Schilling, rechter, Mr G. Sano, bijgenomen rechter.

Pl. : Mrs Edg. Van Dessel en Edw. Henderickx.

VERKEERSREGLEMENT. — VERKEERSVOORRANG. — ART. 52, 4 K.B. 1 FEBRUARI 1934. — SPOORLIJN OP BIJZONDERE BEDDING. — HOOFDWEG.

De spoorlijnen liggende op afzonderlijke bedding, doch in werkelijkheid van de baan niet afgescheiden die op alle kruispunten en aansluitingen de speciale bedding verlaten en door geen hagen of schutsels van den steenweg afgescheiden zijn, maken deel uit van den openbaren weg. Zij geven aan deze het karakter van hoofdbaan.

O. M. en Aan- en Verkoopvennootschap van den Belgischen Boerenbond t/ Philips en Janssen.

Overwegende dat de eerste rechter de Buurtspoorweglei als secundaire baan heeft beschouwd en deze meening gesteund heeft op de overweging dat de spoorlijnen, loopende op een verhoogde en afzonderlijke bedding waar zelfs het voetgangersverkeer verboden is, niet deel maken van de Buurtspoorweglei en diensvolgens aan deze lei het karakter van hoofdbaan niet kunnen geven;

Overwegende dat de Rechtbank deze meening niet kan deelen;

Overwegende inderdaad dat de spoorlijnen hoewel op eene afzonderlijke bedding loopende in werkelijkheid van de lei niet afgescheiden zijn in dien zin dat ze de lei volgen en op alle kruispunten hare speciale bedding verlaten om op de kassei te loopen, zulks ter deze zelfs voor 't kruispunt Buurtspoorweglei en Herenthalschebaan, derwijze dat de op lijnen loopende rijtuigen deel nemen aan het verkeer op de kruisingen en aansluitingen voorts dat de bedding der spoorlijnen door geen hagen of schutsels van de lei afgescheiden zijn;

Overwegende ten andere dat het niet kan geloofwaardig worden dat het voorzeker in de bedoeling van den wetgever lag het karakter van hoofdbaan te laten bepalen door de aanwezigheid langs de baan van op eene bijzondere maar in feite niet afgescheiden bedding loopende spoorlijnen;

Overwegende inderdaad dat indien deze redeneering niet werd aanvaard, tal van tegensprekelijke hoofdbanen, het wettelijk karakter van hoofdbanen zouden missen, hetgeen met het inzicht van den wetgever niet te rijmen is;

Overwegende dat in die omstandigheden de spoorlijnen wel deel maken van de lei en aan de lei een karakter van hoofdbaan geven derwijze dat Philips het recht had zich te verwachten aan eerbiediging van zijn prioriteitsrechten door Verbinnen die op zijn linkerkant aankwam;

Overwegende diensvolgens dat het eerste vonnis niet kan gehandhaafd worden;

Om deze redenen :

Aanvaardt het beroep en er op rechtdoende, spreekt betichte vrij en stelt hem evenals 8e gedaagde buiten zaak zonder kosten;

Wijst de B. P. af van haren eisch en verwijst de B. P. tot de kosten der twee gedingen.

50

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

6 Februari 1937.

Referendaris : Mr De Necker.

Pl. : Mrs De Smet, Pringiers, Van Driessche, Van de Kerckhove.

VERKOOP VAN HUISDIEREN. — A. KOOPVERNIETIGEND GEBREK. — ONONTVANKELIJKHEID WEGENS LAATTIJDIGEN EISCH. — B. ZWIJNPEST. — DIEREN BUITEN DEN HANDEL. — NIETIGHEID VAN DEN VERKOOP. — BEWIJS : BEPAALD OMSCHREVEN FEITEN VEREISCHT.

A) *De eisch gesteund op artikel 1641 B. W. en v. moet ingespannen binnen een kort termijn na de bestatiging van het gebrek. (1)*

B) *Staan enkel buiten den handel de dieren «aangetast» door zwijnpest of «verdacht van aangetast te zijn» of «verdacht van besmet te zijn», in den zin*

aan deze termen gegeven door de bepalingen van artikels 2 — 1° & 2° van K. B. van 20-9-1883 en artikels 2 en 3 van K. B. van 27-4-1933. (2)
Aanbod van bewijs door getuigen is onontvankelijk, wanneer de feiten niet voldoende bepaald omschreven zijn dat zij tegen bewijs toelaten.

Gelaude t/ Buyck t/ Dens t/ Nys en Lathouwers.

Gehoord partijen in hunne middelen en besluiten;
 Gezien de stukken;

Gelet op art. 2 der wet van 15 Juni 1935, nageliefd voor wat betreft de dagvaarding en het procesrecht.

Aangezien de vraag strekt tot betaling van 6.440 frank als schadevergoeding, op grond van art. 1641 en 1647 B. W., om reden dat twaalf aangekochte viggens door de pest aangetast waren, moesten verbrand worden en overigens in den stal van eischer de pest te hebben overgebracht en er andere viggens en moeren door pest besmet hebben. Dat hij vervolgens ook zijn eisch steunt op K. B. van 27 April 1933;

Aangezien verweerder Buyck zich in vrijwaring wendt tot verweerder Leus Leopold die hem de viggens verkocht had, viggens komende uit den stal van Leus;

Aangezien Leus op zijne beurt Nys en Lathouwers, zijne verkoopers, in vrijwaring roept, dat Nys 220 frank schadevergoeding vraagt voor roekelooze en tergende vordering;

1° *Wat de hoofdvraag betreft:*

A. — Aangezien de hoofdvraag niet ontvankelijk is;

Aangezien immers de aktie gesteund op art. 1641 B. W. en volg. moet ingespannen worden binnen een kort termijn na de bestatiging van het gebrek;

Aangezien de koop geschied is op 2 September 1936, dat op 21 September, toezien Jonckheere uit Tourout, « een dood zwijn, en een ziek zwijn » aantrof in eischers stalling;

Aangezien zelfde toezien rond 5 October bestatigde dat al de zwijnen door de pest aangetast waren;

Aangezien eerst op 27 October door eischer dagvaard werd;

Aangezien de dagvaarding eerst gegeven werd 5 weken nadat de eerste teekens van het gebrek bestatigd werden;

Aangezien de aard van het gebrek, en de noodzakelijkheid de bezweken dieren te verbranden, — zoodanig dat de bewijzen, onder meer wat betreft de eenzelvigheid der aangetaste dieren, gemakkelijk ontbreken — de aktie binnen korte dagen na bestatiging van het gebrek moet ingespannen worden;

Aangezien de aktie laattijdig ingespannen werd;

B. — Ten gronde:

Aangezien eischer de eenzelvigheid der aangetaste dieren niet bewijst;

Aangezien weliswaar, hij door zijn inschrijvingsboekje wel bewijst dat op 2 September hij van Buyck 12 viggens heeft gekocht, en dat ook be-

wezen is dat op zelfden datum Buyck 12 viggens van Leus kocht;

Maar aangezien hieruit niet blijkt dat het juist die viggens waren, welke door ziekte besmet waren en de ziekte in eischers stal hebben gebracht, en niet dat die aangekochte viggens besmet werden door dieren welke zich in den stal bevonden;

Aangezien toch moet opgemerkt worden dat op zelfden dag Buyck nog van Leus negen andere viggens kocht, waarvan vier denzelfden dag verkocht werden respectievelijk twee aan Vandermale, van Nazareth, en twee aan Vereecke, van Malderen, en vijf op 3 September aan Jules Cloet, van Deerlijk;

Dat het wel zonderling schijnt dat van al de viggens door Buyck van Leus gekocht, enkel deze aan Gelaude verkocht, besmet waren, daar al de andere stallen onbesmet bevonden geweest zijn door toezien Jonckheere;

Aangezien eischer moet bewijzen dat de ziekte bestond tijdens den verkoop;

Aangezien enkel buiten handel staan, de dieren aangetast door zwijnenpest, of verdacht aangetast of besmet te zijn;

Aangezien aangetast zijn de dieren welke zulkdanige ziekteverschijnselen of letsels vertoonen en dat er geen twijfel kan bestaan nopens het bestaan der ziekte (K. B. 20-9-1883, art. 2, 1°);

Aangezien verdacht zijn: 1° van aangetast te zijn de dieren welke zulkdanige ziekteverschijnselen of letsels vertoonen dat zij het bestaan der ziekte laten vermoeden (K. B. 20-9-1883, art. 2, 2°); 2° van besmet te zijn, de dieren die zich bevinden in eene besmette uitbating, of er uit zijn gekomen binst het verdacht tijdperk, zijnde 21 dagen vóór de bestatiging der pest, of er in vertoefden gedurende de verdachte periode van 45 dagen na verdwijning van het laatste ziektegeval, (art. 2 en 3 K. B. 27-4-1933);

Aangezien eischer aanbiedt door getuigenverhoor te bewijzen dat de dieren door hem gekocht te Deynze, op 2 September 1936, lijdend waren aan viruspest of ten minste verdacht waren aangedaan te zijn van viruspest of allerminst verdacht waren van besmet te zijn;

Aangezien zulk aanbod niet ontvankelijk is, daar de feiten zoodanig moeten omschreven en bepaald wezen, dat het tegenbewijs mogelijk zij, en niet in vage woorden aangehaald;

Aangezien het bewijs zooals aangeboden het tegenbewijs niet toelaat, dat immers eischer niet zegt, hoe, wanneer, de ziekte bestatigd werd, door wie, welke verschijnselen zij toonde; dat hij ook niet bepaalt welke stal, waaruit de dieren kwamen, besmet was, wanneer die besmetting bestatigd werd, enz.;

Aangezien de vraag dus als ongegrond voorkomt;

2° *Wat de eischen in vrijwaring betreffen:*

Aangezien de hoofdvraag, vervallende de eischen in vrijwaring, zonder doel zijn;

Wat betreft de tegenvordering Nys tegen Leus; Aangezien de roekelooze en tergende aktie in

hoofde van eischer die deze inspant, kwade trouw vergt;

Aangezien in zake de kwade trouw niet bewezen is, moest nog zelfs door vergissing eene onjuiste vermelding van verkoper op zijn inschrijvingsboekje vermeld staan;

Om die redenen :

De Rechtbank, vonnissende tegenstrijdig, buiten wat Lathouwers Pol betreft, die verstek maakt, uitspraak doende, op de hoofdvraag; verklaart deze niet ontvankelijk of minstens ongegrond, en op vordering in vrijwaring, verklaart iedere van deze vorderingen ongegrond;

Verwerpt de tegenvordering wegens roekeloze en tergende aktie;

Verwijst eischer, in elke aktie, tot de kosten; de registratierechten van tegenwoordig vonnis ten laste vallende van eischer Gelaude Jozef.

NOTA :

(1) Zwijnenpest is niet voorzien als koopvernietigend gebrek. De vraag, in zoover ze gesteund was op art. 1641 en 1647 B. W., was uit dien hoofde reeds onontvankelijk. (Grandjean «Vente & Echange d'animaux domestiques», uitgave 1933, n° 86; Pand. B. V° «Vente & Echange d'animaux domestiques», n° 66 en 70.)

(2) De bepalingen van art. 2, § 1 en 2 van het K. B. 20-9-1883 en art. 2 en 3 van K. B. 27-4-1933, werden door de rechtspraak zeer dikwijls uit het oog verloren, mogelijk omdat in de gewone codices niet overgedrukt staan.

Ze zijn nochtans van het hoogste belang : a) ze laten toe zeer gemakkelijk het bestaan der besmettelijke ziekte op het oogenblik van den verkoop vast te stellen, door de inlichtingen verstrekt door Rijksinspectie van den Veeartsenijkundigen dienst, en zulks met absolute zekerheid; b) het vraagstuk van het risico en de verantwoordelijkheid over de besmettelijke ziekte der verkochte dieren, wordt aldus gekoppeld aan de bestrijding der ziekten, zooals ze door de wet wordt ingesteld en door de Rijksdiensten toegepast en gecontroleerd; hetgeen een gelukkige innovatie mag genoemd worden; c) door toepassing van deze wetsbepalingen worden dieren buiten den handel gesteld, welke zelfs door de ziekte *nog niet* zijn aangetast of besmet, maar die enkel verdacht zijn van besmet te zijn omdat ze in een besmetten haard verbleven hebben; deze draagwijdte van voornoemde wetsbepalingen overschrijdt verre de aloude rechtsbeginselen door rechtsleer en rechtspraak gevestigd, bij dewelke de nietigheid van den verkoop enkel kon ingeroepen worden in zooverre bewezen was dat de dieren door de besmettelijke ziekte waren aangetast op den dag van den verkoop, ten minste «à l'état d'incubation».

In zelfden zin, toepassing van voornoemd K. B., werd een vonnis geveld door de Rechtbank van Koophandel te Doornik, den 1 Mei 1937, hetwelk zal gepubliceerd worden in Pand. Pér. G. V. D.

BALIELEVEN

VLAAMSCH PLEITGENOOTSCHAP DER BALIE TE BRUSSEL

Op Zaterdag, 23 October l.l., had de plechtige openingszitting plaats van het Vlaamsch Pleitgenootschap der Balie te Brussel. In de zaal van het Hof van Verbreking bevonden zich een buitengewoon groot aantal hoogwaardigheidsbekleeders en magistraten. Wij merken te de aanwezigheid op van de Heeren Ministers De Schrijver en Rubbens, van den heer Voorzitter van het Hof van Verbreking, van talrijke Raadsheeren in dit Hof en ook in het Hof van Beroep en van menigvuldige magistraten bij de Rechtbanken van eersten aanleg en van koophandel.

De Voorzitter Mr. Romsée hield een uitstekende inleidende rede om te doen uitschijnen hoezeer de vrees, die gekoesterd was geworden in het midden van de Brusselsche balie bij het in voege komen der wet van 15 Juni 1935, ongegrond is gebleken en hoe thans, terwijl de gelijkheid tusschen Vlaamsch- en Franschsprekende confraters meer en meer een werkelijkheid wordt, toch de beste confraterneele verhoudingen onder hen steeds levendig blijven.

Hij bedankte ook den Heer Stafhouder Devèze voor zijn aanwezigheid en onderlijnde de beslissing genomen door den Tuchtraad der balie van Brussel om beide landstalen volstrekt op gelijke lijn te stellen voor alles wat betreft de activiteit van den Raad der Orde.

Daarna werd het woord verleend aan Mr. Van Houwe, die handelde over de oprichting van een Raad van State. Een meer actueel onderwerp had moeilijk kunnen gekozen worden. Spreker behandelde het met zeer groote kennis en zijn rede werd uitgesproken in een uiterst sierlijken vorm. Na de pogingen geschetst te hebben die in ons land reeds waren aangewend om tot de oprichting van een Raad van State te komen, besprak Mr. Van Houwe uitvoerig het projekt dat thans het voorwerp uitmaakt der debatten in het Parlement. Hij liet niet na voor wat sommige punten betreft op dit voorstel kritiek uit te oefenen. Zijn rede stond heelemaal in het teken van de degelijkheid en hij oogstte een zeer verdienden bijval. Volgende week zal de tekst dezer belangrijke rede in het Rechtskundig Weekblad verschijnen.

Stafhouder Mr. Devèze sprak daarna een Nederlandsche rede uit, waarin hij wees op de banden die in den schoot van de Brusselsche balie de Vlaamsch- en Franschsprekende confraters verbinden en waarin hij tevens zijn persoonlijke meening te kennen gaf over de oprichting van den Raad van State, onderlijnde dat de toekomst van dit lichaam hoofdzakelijk zou afhangen van de benoemingen die zouden worden gedaan en hoe het volstrekt noodzakelijk was, dat uit deze benoemingen alle politiek zou worden geweerd.

's Avonds vergaderde een talrijk gezelschap in de salons van het restaurant de Londres. De Heer Voorzitter der Rechtbank van eersten aanleg, de Heer Voorzitter der Rechtbank van Koophandel en de Heer Hoofd-Referendaris waren aanwezig. Mr. De Keersmaecker vertegenwoordigde den Raad der Orde. Menigvuldige afgevaardigden van de zusterconferenties hadden aan de eeretafel plaats genomen.

De Voorzitter, Mr. Romsée, hield een schitterende tafelrede en bedankte de aanwezigen voor hun tegenwoordigheid. Na zijn rede werd het nog een vuurwerk van speeches.

Het was een uiterst genoeglijke avond die in de beste stemming afliep.

« CONFERENCE DU JEUNE BARREAU » van Antwerpen

Openingszitting. - 23 October 1937.

Van af drie uur wachtte een uitgelezen publiek de intrede van het bestuur der «Conférence du Jeune Barreau», hetwelk omringd was door magistraten van het Hof van Beroep, van de Rechtbank van eersten aanleg en van deze van Koophandel.

Leden van den Tuchtraad, Oud-voorzitters der Conférence, afgevaardigden van al de conferentiën van het land namen plaats op het verhoog.

Het was dan ook voor eene selecte vergadering dat Mter Robert Donnet, de voorzitter der Conférence, al de aanwezigen welkom heette. Zijn sierlijke taal, zijn prachtig debiet, zijn weldoordachte welkomsgroet rangschikken onzen confrater-voorzitter op het voorplan der redenaars onzer balie. Na de uitgenoodigden, de magistraten, de afgevaardigden en tusschen hen in de eerste plaats, Mr Toulouse, lid van den Tuchtraad der Balie van Parijs, begroet en bedankt te hebben, richtte de voorzitter zich tot de nieuw ingeschreven advocaten, en, het professioneel nut der Conférence aanstippende, wees hij de jongeren den weg naar de vergaderingen en drong aan op een regelmatige aanwezigheid.

Mter Vroman was de feestredenaar; hij had als onderwerp gekozen: *Diego Mendez, ou les mésaventures d'un trafiquant du XVIe siècle*.

Het zou onbegonnen werk zijn te trachten in eenige volzinnen en in het kader van dit relaas den inhoud dezer rede te bespreken of zelfs samen te vatten. Derhalve, de goede gewoonte getrouw, zal de conferencier zijne lezing onder vorm van brochure zijn confraters aanbieden. Toch moeten wij akteeren dat Mter Vroman op waardige wijze de lijst aanvult der redenaars-confraters die sinds den wapenstilstand de tribune der Conférence hebben beklommen.

Het was dan ook door een sympathiek en uitbundig handgeklap, dat de gansche zaal hulde bracht aan den feestredenaar die zijne rede sloot met de les der geschiedenis aan te halen, die er eene is van verdraagzaamheid.

Onze Stafhouder, Mter Henri Stuyck, wenschte den redenaar van harte geluk; zooals gebruikelijk spoorde hij de jongere advocaten aan tot diepe studie van het recht, en deed uitschijnen, — doch in welke verheven bewoordingen, — den grooten rol dien de advocaat in de maatschappij kan en moet vervullen. De herdenking onzer confraters die ons dit jaar voor eeuwig verlaten hebben, trof ons zeer diep.

Nadien had er ten huize van den Voorzitter en Mevrouw Robert Donnet, eene intieme ontvangst plaats, alwaar vele magistraten en de afgevaardigden der zuster-conferentiën aanwezig waren.

Rond acht uur 's avonds zaten in de feestzaal van den «Cercle Philotax» ruim 100 dischgenooten rond een prachtig versierde tafel. De gezelligheid was niet uit de lucht. Hoe wilt gij het anders? De spijzen en dranken waren opperbetst en de confraterniteitsgeest vierde hoogtij van af het begin.

De toastenreeks werd ingeleid door den voorzitter, gevolgd door onzen stafhouder, die den geest der Conférence huldigde in den persoon van Mter Poplimont vader en zoon, maar deze hulde voordroeg onder vorm van een dialoog, tintelend van geest en humor, dien hij bij toeval op een zijner eenzame uitstappen had gehouden, dit jaar of beter dit verlot, met den grooten kanselier d'Aguesseau, bij toeval ontmoet aan den uitgang van den kleinen tunnel.

Mter Toulouse, der balie van Parijs, is een meester van het woord, maar evenzeer een diepvoelend mensch; het was niet met holklinkende woorden dat hij van zijn land en het onze sprak, maar in de taal der onvoorwaardelijke vriendschap.

Namens het Verbond der Belgische advokaten sprak zijn ondervoorzitter, Mter Heuze, der Balie van Luik, Mter Thevenet als woordvoerder der verschillende zusterconferentiën en, nadat de confrater-afgevaardigde der balie van Luxemburg den broedergroet van het Groot-Hertogdom gebracht had, was het de beurt aan Mter Strijckers, voorzitter der Vlaamsche conferentie, die de houding der Vlaamsche advokaten der balie van Antwerpen tegenover de werking der Conférence klaar

onderlijnde en wel op een wijze die ieders instemming meedroeg.

En daarna kwam de revue. Maar daar mogen wij geen relaas van geven. Wie dat wil hooren, moet maar naar het banket komen.

De gansche feestelijkheid stond in den toon der beste confraterniteit. Het bestuur der Conférence weze daarom hartelijk gefeliciteerd.

J. F.

MEDEDEELINGEN

HET VERBOND DER BELGISCHE ADVOCATEN BIJ DEN MINISTER VAN JUSTITIE

Mr. H. Jaspar, voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten, Mr. P. Struye, algemeen secretaris, en Mr. Van Camp, secretaris, zijn op Woensdag, 20 Oktober, door den heer Minister van Justitie, Maistriaux, in verhoor ontvangen geweest. De afgevaardigden hebben den heer Minister de wenschen voorgelegd die door de laatste algemeene vergadering van het Verbond werden aangenomen, namelijk: de stichting eener pensioen- en lijfrentkas voor de advocaten van het land; de inrichting van tuchtraden van beroep en de ontzegging van alle gerechtelijke bedrijvigheid aan de zaakwaarnemers. Tevens werd de heer Minister opnieuw attent gemaakt op den wensch om het woord «Orde» te zien voorbehouden voor de advocaten.

TIJDSCHRIFTEN

NEDERLANDSCH JURISTENBLAD. — Nr 36. — 23 Oktober 1937. — Mr. A. F. K. Hartogh, Supreme Court en New Deal in de Vereenigde Staten (1). — Mr. S. Boas, Een dubium in de Kieswet. — Mr. Jos. Van Raalte, Toeziende voorgedij van één der ouders na echtscheiding. — Mr. J. H. Kessler Aug., Voorloopige toevertrouwing volgens het ontwerp Kinderwetten. — Mr. A. J. Marx, Twee zwakke punten in het Wetboek van Strafvordering. — Mr. B. J. Gottschalk, De salarisverhooging van den raadsman uit hoofde van het aanbieden van een onderhandsch accoord. — G. Jaspers, Retentierecht in faillissement.

JOURNAL DES TRIBUNAUX. — Nr 3505. — 17 Oktober 1937. — La réforme de l'Etat, Pierre Wigny.

Nr 3506. — 24 Oktober 1937. — Le service social du Bureau de Consultation gratuite de Bruxelles, door Mr. Aimée Racine.

DALLOZ. — RECUEIL HEBDOMADAIRE DE JURISPRUDENCE. — Nr 29. — 14 Oktober 1937. — Notes fiscales: Les modifications apportées en matière de contributions directes par les décrets-lois de juillet et août 1937. —

Nr 30. — 21 Oktober 1937. — Chronique: L'art. 1384, alin. 1, C. civ. est-il applicable au profit de celui qui heurte une chose immobile, par M. Paul Esmein.

De Vlijt, Nationalestr., 46, Antwerpen. A. Somville, best.